

IZ HISTORIJE RADIVOJEVIĆA – VLATKOVIĆA

Esad Kurtović

Univerzitet u Sarajevu – Filozofski fakultet

kurtovic.esad@gmail.com

Apstrakt: Kroz nekolicinu primjera ukazano je na mjesta koja su inspirativna pozicija za propitivanje, provjeru, istraživanje, elaboraciju i diskusiju na putu davanja priloga valorizaciji knjige Adisa Zilića *Radivojevići – Vlatkovići vlastela Humske zemlje i Krajine* te tematskog okvira kojim se bavi knjiga. Izdvojene epizode raznolikog su polazišta i elaboracije, nisu plod sistematičnije analize, već afiniteta i znanja pokretača diskusije i, bez obzira na njihovu postavku, i prateći ugao rekapitulacije, prema prezentiranom, nisu i ne mogu biti mjerilo za opću ocjenu o knjizi.

Ključne riječi: Radivojevići – Vlatkovići, metodologija naučnog rada, diskusija

Abstract: Several examples are provided in order to illustrate places that could be a starting point for questioning, reviewing, researching, elaboration, and discussion in order to enhance the value of the book by Adis Zilić *Radivojevići – Vlatkovići vlastela Humske zemlje i Krajine* as well as its thematic framework. The selected sections have a diverse starting point and elaboration, they are not the result of a more systematic analysis, but rather of a knowledge and affinity of the initiator of the discussion, and regardless of their setting and accompanying angle of recapitulation, based on what has been presented, they cannot serve as a benchmark for a general evaluation of the book.

Keywords: Radivojevići – Vlatkovići, research methodology, discussion

Knjiga dr. Adisa Zilića posvećena Radivojevićima – Vlatkovićima, u nedavnom izdanju Instituta za historiju u Sarajevu, kao i druge brojne radnje na tržištu pisane riječi iz oblasti stručnog pisanja historije, posjeduje opće vrijednosti savremene historiografije u Bosni i Hercegovini, stanovite vrline i mane, pa poput svakog proizvoda svoju vrijednost potvrđuje i potvrđivaće na tržištu čitanjem i korištenjem stručne i šire čitalačke publike. Prema polazištu i sadržaju jasno je da se budući osnovni pristupi ovoj vlasteoskoj lozi trebaju tražiti među njenim koricama. Tako će biti i sa novim istraživanjima koja će krenuti sa njenih osnova. Ovdje razmatrano već je pozitivna polazna potvrda valoriziranja i ne bi nastalo da nije potaknuto izdanjem i ponudom knjige, pa ističemo poticajnost kao njenu značajnu vrlinu. U posve drugačijem pristupu valoriziranja izdvajamo neke uočene dileme, diskutabilne situacije i manjkavosti koje imaju potrebu za propitivanjem, diskutiranjem, eventualnom prepravkom uočenog ili potvrđivanjem navedenog. Izdvojena polazišta knjige dovela su do promišljanja o pročitanoj, provjere, dodatnih čitanja i istraživanja građe, a uočeni i prezentirani fragmenti koji slijede, iako mali u odnosu na obim knjige, nisu samo osnov za pokretanje diskusije nego, na par mjesta, i prijedlozi rezultata kojima se nadograđuje dosad poznato i prezentirano u knjizi.

Pristup u ovoj analizi nije strogo sistematski niti tematski. Podrazumijeva epizode koje su asocirale na moguću dilemu prema našem nivou poznavanja problematike. Uočeni momenti rezultirali su kraćim prezentacijama i obrazloženjima koja su poredana u hronološkom nizu. Njihova postavka nije ujednačena. Građa za historiju srednjovjekovne Bosne je relativno skromna i budućnost historiografskih elaboracija je pred velikim izazovima. Zadatak historičara je da neprestano propituje, predlaže, nalazi, popravlja i, u skladu sa mogućnostima, učestvuje u interaktivnim procesima valorizacije predloženog i napisanog. Za očekivati je da će i redovi koji slijede afirmirati diskusiju u tom pravcu.¹

---

¹ Zahvaljujem recenzentima na pomoći i korisnim prijedlozima ponuđenim tokom recenzentnog postupka.

“Cigla” od 30 srebrnih groša?

Ponekad napisano daje brojke koje ostavljaju utisak odsutnosti pri pisanju ili čitanju. Izlažući o djelatnosti vazala loze Radivojevići po primjeru iz 1402. godine Adis Zilić (dalje: autor) navodi: “Tako je Krikša, čovjek Jurja Radivojevića, otišao u Dubrovnik, gdje je kupovao ciglu potrebnu za izgradnju nekog objekta. Platilo je visok iznos, što upućuje na veću nabavku za potrebe sizerena.” U pratećoj napomeni dodano je: “Dogovorio je s kuparima Bogoslavom Martolovićem i Ljubišom Kovačićem kupovinu 2.000 komada pečene cigle, što je platio 5.000 perpera, Kurtović, Arhivska građa, knj. 1, 447, br. 1768, 12. VII 1402.”² U izvoru informacija nema spomena objekta, ni da je plaćen visok iznos, niti je on velik, a niti je to neka baš velika količina, pa onda i otpada mogućnost pretpostavke da je to urađeno za sizerena koji ionako izrijekom kao nabavljač nije spomenut. Objavljeni izvor dat je formulacijom kupoprodaje crijepa, a navođenje i tumačenje spominjanih cijena je znatno drugačije. U izvoru se govori o tome da se kupari (*cupari*, crijepari) obavezuju Križanu obezbijediti dva milijara crijepa iz svojih peći (*milliaria duo cuporum ad eorum fornacem*) po cijeni pet perpera po milijaru (*ad rationem perperos V miliarium*) te da su unaprijed primili pet perpera (*pro parte cuius precii fuerunt confessi recepisse perperos quinque*).³

Crijep ili cigla⁴ je jedno pitanje, ali tumačenje cijene je baš diskutabilno. Mogli bismo se pitati od čega su ako “2.000 komada pečene cigle” neko plati “5.000” perpera. Bilo bi da jedna košta 2,5 perpera. A kako je jedan

² Adis Zilić, *Radivojevići – Vlatkovići vlastela Humske zemlje i Krajine*, Historijske monografije 22, Sarajevo: Institut za historiju, 2021, str. 285, prateća napomena 867.

³ “Bogoslaus Martollouich et Gliubissa Couaçich} cuparii faciunt manifestum quod ipsi se obligant Crixano, hominem Jurech Radiuoeuich, presenti milliaria duo cuporum ad eorum fornacem ad rationem perperos V miliarium, pro parte cuius precii fuerunt confessi recepisse perperos quinque. Renuntiando” (12. 7. 1402), Državni arhiv u Dubrovniku (dalje: DAD), *Diversa Cancellariae*, XXXIV, 100; Esad Kurtović, *Arhivska građa za historiju srednjovjekovne Bosne (Ispisi iz knjige kancelarije Državnog arhiva u Dubrovniku 1341–1526)*, 1, Sarajevo: Institut za historiju – JU Historijski arhiv Sarajevo, 2019, 447.

⁴ Kasnije autor za isti primjer navodi: “Možda su navedeni ostaci crijepa veća količina građevinskog materijala koji je Jurjev vazal Krikša nabavljao 1402. u Dubrovniku, kada je sklopio ugovor s tamošnjim kuparima”, A. Zilić, *Radivojevići – Vlatkovići vlastela Humske zemlje i Krajine*, 305.

perper 12 srebrnih groša (dinara), to bi značilo da je jedna koštala 30 srebrnih groša, odnosno da je Križan za 2.000 “cigli” trebao platiti 60.000 srebrnih dinara (groša). To je 1.666,67 dukata. Koliko je to nezamislivo ponajbolje je porediti sa nekim realnim vrijednostima koje proizilaze iz srednjeg vijeka. Nećemo spominjati druge cijene proizvoda ili roba, nego kraljevske prihode od tributa. Poređenja radi, bosanski kralj bi onda za svoj godišnji prihod Svetodmitarski dohodak, koji prima od Dubrovčana za slobodu trgovine po bosanskoj državi, koji je u iznosu 2.000 perpera, mogao kupiti 800 “cigli”, za Stonski dohodak koji je u iznosu od 500 perpera mogao bi kupiti 200 “cigli”, a za tribut Mogoriš (minus mogoriška krava) od 50 perpera njegovi uživaoci mogli bi kupiti 20 “cigli”.

Crijep i cigla nisu bili toliko skupi. Naprotiv. Prema ugovoru milijar (1.000 komada) crijepa koštao je pet perpera (60 groša), pa bi bilo da je komad crijepa koštao 0,06 groša. Bilo bi da je 16–17 komada crijepa koštalo jedan srebrni groš (dinar). U ovom ugovoru za dva milijara ugovorena cijena je 10 perpera, a kuparima je unaprijed isplaćena jedna polovina ugovorene cijene. Navedena cijena u skladu je sa sagledavanjem koje se može naći u literaturi. Dragan Roller navodi: “Cijena crijepu i cigli zavisila je od forme i veličine, a isto tako i od kvalitete zemlje, gdje je rađena, a bila je u XV. stoljeću za miljar crijepa oko 5 perpera. Cigla je bila znatno jeftinija i kreće se po miljaru oko 20 dinara.”⁵ Milijar cigle koštao je 1,667 perpera, a miljar crijepa 5 perpera. Prema tome, komad cigle koštao je 0,02 dinara (groša) i cigla je bila tri puta jeftinija od crijepa.⁶ Knjiga koja se bavi brojnim finansijskim transakcijama (primjeri zakupa kuće Vlatkovića sa većim brojem sudionika i učestalim plaćanjima, spomeni brojnih poklona

⁵ Dragan Roller, *Dubrovački zanati u XV. i XVI. stoljeću*, Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, 1951, 125. Crijepi je staro ime za današnje naselje Kupari, isto.

⁶ Kupa, crijep (*cuppi*), opeka i cigla (*tegule, laterculi cocti, petre cocte, lapides cocti*). Iscrpno u Josip Lučić, “Grane privrede u dubrovačkoj Astoreji (do u polovinu XIV st.)”, u: *Anali*, Dubrovnik 1966, 10–11, 145–147; Сима Ђирковић, “Производња, занат и техника у Србији средњег века”, у: Ђирковић, Сима, *Работници, војници, духовници. Друштва средњовековног Балкана*, Београд: Equilibrium, 1997, 66–72; Александра А. Фостиков, *Занатство средњовековне Србије*, Београд: Историјски институт Београд – Народни музеј Пожаревац, 2019, 133.

izražavanih novčanim vrijednostima, zalozima, zaduženjima i sl.) morala bi imati ujednačen odnos prema novcu i mjerama u svim kontekstima obrazlaganja.

Vojvoda Juraj Radivojević, glasnik i čovjek hercega Hrvoja Vukčića Hrvatinića, u Dubrovniku 1407. godine?

Mada detaljnije i sistematičnije ne postavljamo stanje stvari, linija isticanja kretanja vazalnih obaveza Radivojevića je neuobičajeno česta u ovoj knjizi. Na ovom mjestu postavljamo dilemu da li je vojvoda Juraj Radivojević bio glasnik hercega Hrvoja Vukčića u Dubrovniku krajem marta i početkom aprila 1407. godine. Elaborirajući postavku da je vojvoda Juraj Radivojević vazal hercega Hrvoja Vukčića, autor u svojoj knjizi navodi:

Juraj Radivojević je aktivan početkom proljeća 1407, kada je bio u Dubrovniku, gdje je evidentiran kao glasnik, odnosno čovjek u hercegovoju službi. Dodatna potvrda da se i dalje računao u hercegovlje ljude vidi se iz odluke Malog vijeća kojom je izabrana tročlana komisija sa zadatkom pripreme odgovora na Hrvojevo pismo. Identičan odgovor uručen je njegovom glasniku Jurju Radivojeviću. Sljedećeg dana usvojene su forme oba pisma u Vijeću umoljenih.⁷

Za ovu postavku data je bogata elaboracija u vidu signatura spominjanih odluka, slike dokumenata i uputa na prilog broj jedan na kraju knjige gdje je izvršena transkripcija tih dokumenata.⁸ S obzirom na to da je pitanje vazalstva Radivojevića kontekst koji autor elaborira u širem obimu teksta, interes za potvrdu navedenog vazalstva ovdje je nešto uže propitivan i svodi se na analizu postavke o vojvodi Jurju Radivojeviću kao glasniku i čovjeku hercega Hrvoja Vukčića Hrvatinića u njegovoj službi prisutnog u Dubrovniku 1407. To bi bili iznimno značajni momenti za definiciju njihovih međusobnih odnosa u datom trenutku jer je prva decenija XV stoljeća puna svakovrsnih prevrata u djelovanju bosanske vlastele, a i za biografski

---

⁷ A. Zilić, *Radivojevići – Vlatkovići vlastela Humske zemlje i Krajine*, 79-80.

⁸ Isto, 80, 416.

leksikonski album i uopće itinerar vojvode Jurja Radivojevića. Polazište za provjeru nalazi se u formulaciji identičnog odgovora koji se daje hercegu Hrvoju i njegovom glasniku vojvodi Jurju Radivojeviću.

S obzirom na to da su spomenute odluke bitne za elaboraciju ovih pitanja, ovdje ih ponovo prenosimo, uz dodatak odluke od 30. marta koja se odnosi na istu problematiku i koja je prikazana na slici, ali nije ispisana u spomenutom prilogu. One su poredane prema datumima i radu dvaju vijeća. U tim odlukama govori se o pismu hercega Hrvoja Vukčića, pripremanju i davanju odgovora na njega. Prvo je u Vijeću umoljenih 30. marta 1407. odlučeno da se razmatranje o odgovoru Hrvoju Vukčiću odgodi za sutrašnji dan. Sutradan, 31. marta, Vijeće umoljenih je donijelo dvije odluke. Prvo je odlučeno da se izaberu tri službenika koji će pripremiti odgovor na Hrvojevo pismo i o tome izvijestiti Vijeće. Druga odluka je da odgovor na Hrvojevo pismo treba da bude forma odgovora i za poslanika Jurja Radivojevića. Isti dan u Vijeću umoljenih izabrana su tri službenika, vlastelina, koja će sačiniti odgovor na Hrvojevo pismo i pismo za poslanika Jurja Radivojevića. Narednog dana, 1. aprila, Vijeće umoljenih je usvojilo dvije odluke. U prvoj odluci je potvrđeno pismo kao odgovor koji treba uputiti hercegu Hrvoju Vukčiću, a u drugoj je potvrđen odgovor za čovjeka Jurja Radivojevića.⁹

---

⁹[In Consilio rogatorum] Usvojeno: “Prima pars est de induciendo ad consulendum super responsione fienda literis ducis Cheruoye”, nije usvojeno: “Secunda pars est de deliberando” (30. 3. 1407), DAD, Reformationes, XXXIII, 215v.

Usvojeno: “Prima pars est de induciendo super predictis usque ad diem crastinam jouis”, nije usvojeno: “Secunda pars est de induciendo ad diem veneris”, isto.

Usvojeno: “Prima pars est de eligendo tres qui ponant in formam responsionem fiendam literis ducis Ceruoye et reportetur presenti Consilio”, nije usvojeno: “Secunda pars est de deliberando dictum responsionem in presenti Consilio” (31. 3. 1407), isto.

Usvojeno: “Prima pars est quod tres eligendi pro responsione fienda literis ducis Ceruoye ponant in formam responsionem fiendam nuncio Giurech Radiuoyeuch”, nije usvojeno: “Secunda pars est de deliberando hic dictum responsionem”, isto.

[In Minori consilio] “Ser Paulus de Gondola, ser Lucas M. de Bona et ser Stephanus de Lucaris” fuerunt electi officiales ad ponendum in formam responsionem fiendam literis ducis Cheruoye. Et similiter responsionem fiendam nuncio Giurech Radiuoyeuch” (31. 3. 1407), isto, 15v.

Usvojeno: “Prima pars est de firmando literam responsiuam duci Cheruoye dirigendam”, nije

Vojvoda Juraj Radivojević nije “bio u Dubrovniku” krajem marta i početkom aprila 1407, niti je bio “glasnik, odnosno čovjek u hercegovoj službi”, niti je tada jedno pismo uručeno Jurju kao glasniku Hrvoja Vukčića. Dubrovčani su našli za shodno da isto odgovore Hrvoju Vukčiću i Jurju Radivojeviću, ali ne preko tadašnjeg prisustva Jurja Radivojevića u Dubrovniku. Jasno je da su pojmovi glasnika i čovjeka Jurja Radivojevića (*nuncio Giurech Raduoyeuich; homini Giurech*) neopravdano povezani sa Jurjem Radivojevićem kao prisutnim te kao glasnikom i čovjekom Hrvoja Vukčića. Dubrovčani ne iskazuju da je Juraj Radivojević čovjek Hrvoja Vukčića. Ista forma odgovora na dvije adrese znači ujednačenu dubrovačku politiku, i to prema dva faktora koja smatraju zasebnim. U drugačijem kontekstu bilo bi dovoljno da se nešto uputi samo senioru, ne i njegovom vazalu.

Kroz ponuđenu dokumentaciju nije vidljivo da je vojvoda Juraj Radivojević boravio u Dubrovniku krajem marta i početkom aprila 1407. Po svemu sudeći Juraj Radivojević tada nije bio “glasnik” niti “čovjek” hercega Hrvoja Vukčića Hrvatinića pa navedeno i ne govori o njegovoj vazalnosti.

Radivojevići vazali Kosača kroz prizmu Drijeva 1413–1414?

Kretanje seniorstva nad Radivojevićima u korist Kosača autor prati kroz dokumentaciju rada dubrovačkih vijeća iz decembra 1413.¹⁰ i marta 1414.

---

usvojeno: “Secunda pars est de corrigendo eam” (1. 4. 1407), isto, 215v.

Usvojeno: “Prima pars est de firmando formam responsionis fiendo homini Giurech”, nije usvojeno: “Secunda pars est de corrigendo”, isto.

¹⁰ “Proteklo je više od četiri godine od izbjeglištva nekih među Radivojevićima na dubrovačku teritoriju do prvih izvornih podataka, koji pokazuju da su se vratili na posjede, postavši u međuvremenu vazali Kosača. Prvi put u tom svojstvu spominju se krajem 1413, kada su se sporili s drijevskim trgovcima. Knez Nikola Radivojević došao je u Dubrovnik kako bi riješio nesuglasice. Dubrovčani su privremeno odustali od obavještanja vojvode Sandalja dok ga ne saslušaju, kao i druge ljude umiješane u spor. Zamolili su Nikolu za posredovanje kod svoje majke i braće kako bi se postiglo izmirenje s trgovcima. Sugerirali su mu rješavanje problema pregovorima između strana u sporu, a ako ne postignu konkretan rezultat i ne usaglasie oprečne stavove, u tom slučaju požalit će se Sandalju. Nikola Radivojević pregovarao je u ime roda. Iz konteksta komunikacije s Dubrovčanima vidljivo je da se njegov otac Juraj uopće ne spominje nego samo Jurjeva supruga i sinovi. Ostaju djelimično otvorena pitanja u kakvim su se okolnostima Radivojevići vratili na

godine.¹¹ U oba slučaja vezivanje vojvode Sandalja za probleme koji su se dešavali na trgu Drijeva je evidentno. Dubrovčani zaista smatraju da se problemski osnovi koji nastaju između njihovih trgovaca i Radivojevića, ukoliko se oni ne mogu riješiti, na kraju trebaju predložiti vojvodi Sandalju Hraniću.¹² Ali po kojem osnovu? Za razliku od autora, a putem iste dokumentacije, još je ranije Đuro Tošić isticao da je osnova za Sandaljevo posredovanje njegova dominacija na trgu Drijeva, a pritom se ne spominje da je to stoga što su Radivojevići eventualno bili vazali Kosača, nego zato što je Sandalj Hranić imao upravu nad Drijevima.¹³ Dubrovačko traženje pomoći od Sandalja nije traženje pomoći od Kosače kao seniora Radivojevića – i sam Sandalj je imao dio carine kao i Radivojevići – već Sandalja kao dominantnog faktora trga Drijeva.

Dominacija Sandalja Hranića nad Drijevima omogućavala je arbitražnu poziciju među trgovcima, zakupcima carine, ali i vlasnicima carine. Mada ističe da se od 1410. Drijeva nalaze pod upravom vojvode Sandalja Hranića Kosače, autor u svom pristupu na problemskim osnovama među trgovcima i Radivojevićima u Drijevima iz 1413. i 1414. umjesto vodeće i arbitražne pozicije Kosača u Drijevima u ponuđenoj dokumentaciji neopravdano

---

baštine i kada su postali vazali Kosača. Već smo istakli da je Sandalj od početka 1410. uspostavio kontrolu nad Drijevima, trgovom na desnoj obali rijeke Neretve”, A. Zilić, *Radivojevići – Vlatkovići vlastela Humske zemlje i Krajine*, 92.

¹¹ “Nakon nekoliko mjeseci na trgu je došlo do eskalacije problema. U martu 1414. evidentirana je nova prepiska Dubrovčana s drijevskim trgovcima koji su se požalili da se ne mogu sporazumijeti sa knezom Pavlom i njegovom braćom. Budući da su im Radivojevići uporno činili štete, iz matice su ih uputili da se požale vojvodi Sandalju”, isto, 92-93.

¹² “Secunda pars est de dicendo dicto comiti Nicolao verba suprascripta si dicta negocia coaptabit bene quidem et si non quod illi de Narento debeant prosequi iura sua coram voiuoda Sandali” (1. 12. 1413), DAD, Reformationes XXXIV, 210; “Prima pars est de scribendo mercatoribus nostris de Narento quod post quod non potuerunt esse concordēs cum comito Paulo et fratribus pro dampnis factis per eos vadant coram voyuoda Sandalium” (5. 3. 1414), isto, 216v.

¹³ “Чак и у рјешавању спорова између Дубровчана и друге босанске властеле, која је држала преостали дио дријевске царине, Сандаљу је повремено припадала улога арбитра. Тако се за њега можена крају рећи да је од тада па до конца живота – међу осталим босанским велможима – задржао најважније мјесто у развоју Дријева”, Ђуро Тошић, *Трг Дријева у средњем вијеку*, Сарајево: Веселин Маслеша, 1987, 123, 134-135.

nalazi da je ta arbitražna uloga Sandalja Hranića izraz vazalnosti Radivojevića.

Jeferzach

U istraživanju se moramo oslanjati na objavljeno jer nismo u mogućnosti da sprovedemo opsežna istraživanja i sagledavanja kompletne historio-grafske produkcije i izvorne ponude. Neke nejasne stvari treba provjeriti. Zbirka Nikole Jorge (Iorga) je uporište koje o pitanju identifikacije aktera i naselja ponekad nije najsigurnije. Radi se o ogromnom materijalu i to je razumljivo.¹⁴ To se pokazuje na primjeru imena dvora Radivojevića koje do savremenog doba nije bilo dobro ispisano. U zbirci N. Jorge zabilježeno je da je dubrovački vlastelin Petar Šimuna Bunić 14. aprila 1419. godine boravio kod vojvode Pavla Radivojevića i njegove braće u “Jeferzach”.¹⁵ To je preuzeo Marko Vego nalazeći da je “Jeferzah” (tako) ustvari grad Vrgorac u župi Gorska, a tako stvari postavlja i Marijan Sivrić u obradi župe Gorska.¹⁶ Zabilježeno u zbirci Nikole Jorge “Jeferzach” prenosi i autor.¹⁷ Slovo *f* i slovo *s* u medievalnim spisima se ponekad mogu zamijeniti, a navedena postavka asocira da je prvi čitač (Nikola Jorga) izabrao ono što nije trebalo. Uvid u sliku dokumenta to potvrđuje. Radi se u rezidenciji “Jeserzach” a ne Jeferzach ili Jeferzah.¹⁸

Sve navedeno o jednom slovu nije predmet polazišta za diskusiju. Faksimil, transkripcija i prijevod ovog dokumenta dostupni su u pristupu Nevena

¹⁴ U knjizi je upućeno na određene omaške iz zbirke N. Jorge, A. Zilić, *Radivojevići – Vlatkovići vlastela Humske zemlje i Krajine*, 92, 163, 169.

¹⁵ Nicola Jorga, *Notes et extraits pour servir a l’histoire des croisades au XVe siècle, Volume II*, Paris: Ernest Leroux, 1899, 172.

¹⁶ Marko Vego, *Naselja bosanske srednjovjekovne države*, Sarajevo: Svjetlost, 1957, 135; Marijan Sivrić, “Srednjovjekovna župa Gorska”, u: Anđelić, Pavao; Sivrić, Marijan; Anđelić, Tomislav, *Srednjovjekovne humske župe*, Mostar: Ziral, 1999, 151.

¹⁷ A. Zilić, *Radivojevići – Vlatkovići vlastela Humske zemlje i Krajine*, 101, 302.

¹⁸ “Ser Petrus Si. de Bona ..., videlicet, quod dum nuper ipse ser Petrus mandato dominii Ragusii pro ambassiatore iuisset ad voyuodam Paulum et fratres Radiuoyeuich die XIII° presentis mensis, dum esset cum eodem Paulo voyuoda in eius curia in Jeserzach, idem Paulus eidem ser Petro dixit verba infrascripta ...” (21. 4. 1419), DAD, Lamenti politici, II, 327.

Isailovića od 2008. godine, a to je ostalo nepoznato.¹⁹ Radi se o “kuriji” vojvode Pavla Radivojevića, a ključne informacije o Radivojevićima trebale bi se nalaziti u autorovoj knjizi. Tumačenja gdje se nalaze “Jezerca” trebala su biti iskorištena u ovoj knjizi radi njene bogatije ponude.²⁰ U pasusu posvećenom djelovanju dubrovačkog vlastelina Petra Bunića i događajima i “istrazi protiv Kaboge”,²¹ mada poznat, ali uopćeno, na ovom mjestu nije iskorišten ni drugi pristup Nevena Isailovića posvećen famoznom djelovanju Mihaila Kabužića.²²

Kratkotrajan vazalitet kruni?

Prema odlukama Vijeća umoljenih i Malog vijeća od 10. augusta 1419. godine vojvoda Pavle Jurjević (Radivojević) i knez Grgur Nikolić bili su u Konavlima (Obod). Njima u susret dolazio je dubrovački plemić Đurađ Gučetić uz mogućnost da ih pozove u Dubrovnik. Predviđena su sredstva za poklone za dvojicu vlastelina, kao i troškovi za poslanika. Dan ranije i prije odluka o slanju poslanika u Konavle, Vijeće umoljenih je odlučilo da za jedan dan odgodi, a sutradan da se odgovori na kraljeva pisma.²³ Navedeni materijal protumačen je da se radi o tome da su “dvojica predstavnika uglednih rodova iz Humske zemlje ... u okviru vjerne službe bosanskoj

¹⁹ Невен Исаиловић, “Записници са суђења Михаилу Кабужићу”, у: *Miscellanea*, Београд, 2008, 29, 7-29.

²⁰ Isto, 9-10, napomena 13. Uporedi i noviji pristup: Н. Исаиловић; Александар Јаковљевић, “Нека разматрања о Влаговљима, Крајини и Заострогу”, у: *Споменица академику Ђури Тошићу*, Бања Лука: Академија наука и умјетности Републике Српске, 2021, 139-140.

²¹ А. Зилић, *Radivojevići – Vlatkovići vlastela Humske zemlje i Krajine*, 101-102.

²² Н. Исаиловић, “Михаило Кабужић, дубровачки одметник – босански дипломата”, у: *Историјски часопис*, Београд 2008, 56, 389-406. Rad je usputno spomenut par stranica kasnije, А. Зилић, *Radivojevići – Vlatkovići vlastela Humske zemlje i Krajine*, 106, napomena 275.

²³ Sa strane: “Pro literis regis Bossne”. “Prima pars est de induciando super literis missis per dominum regem Bossne” (9. 8. 1419), DAD, Consilium Rogatorum, II, 60v.

Sa strane: “Pro literis domini regis Bossne”. “Prima pars est de dando libertatem domino Rectori et suo Minori consilio respondendi literis missis per dominum regem Bossne super literis missis per dominum regem Bossne” (10. 8. 1419), isto.

kruni, uručila kraljevo pismo, na koje su Dubrovčani odmah pripremili odgovor” te da “nisu ulazili na dubrovačku teritoriju”.²⁴

Autor je dvije linije odluka o dvije neovisne radnje povezao u jednu odluku i jednu radnju. Kraljevo pismo i prisustvo vlastelina u Konavlima uopće nisu povezani sadržajem ovih očitih zasebnih odluka. Proizvoljno se može reći – da su donijeli kraljevo pismo, ušli bi u Grad i eventualno tamo čekali odgovor, kao i svi drugi glasnici i poslanici koji su to činili. Za pismo bosanskog kralja nije navedeno i nisu ga donijela dvojica velmoža (vojvoda Pavle Radivojević i knez Grgur Nikolić) i nijedna od navedenih odluka to ne spominje. U navedenim odlukama nema nikakvih elemenata koji bi ukazivali na “okvire vjerne službe” ili na “kratkotrajan vazalitet kruni”. U polazištu sa vjernom službom bosanskoj kruni kontekst sastanka dvojice velmoža u Konavlima, na tuđem posjedu, prošao je sa nejasnim pretpostavkama. U najboljoj namjeri autor je otišao krivim tragom prema kojem podrazumijeva djelatnosti koje se u dokumentaciji ne navode. Da su oni donijeli kraljevo pismo ili bili u njegovoj službi, to bi se u formulaciji neke od razmatranih odluka negdje sigurno spomenulo.

Željezna ploča kod Drijeva?

Na mjestu gdje navodi povremene problemske situacije u funkcioniranju trga Drijeva autor daje pasus kojim pojašnjava jednu tužbu iz 1419: “Evidentiran je još jedan spor dubrovačkog podanika s carinicima Kosača i Pavlovića. Nadihna Petković optužio je Ljubišu Popovića i Pribila Kovačića,

---

Sa strane: “Pro Paulo Radiuoyeuich et Gregorio Nicolich”. “Prima pars est de dando libertatem domino Rectori et Minori consilio mittendi unum nuncium ser Georgium de Goze ad Urbem Veterem vel in Canali si ire poterit ad conuitandum Paulum Radiuoyeuich et Gregorio Nicolich ut veniant Ragusium. Et de eis donando valorem a perperi quinquaginta infra in illis rebus que dicto domino Rectore et Consilio videbitur et de dando dicto ser Georgio expensas”, isto.

Sa strane: “Pro ser Georgio Cle. de Gozis”. “Captum fuit de faciendo poliçam ser Georgio Cle. de Goze yperperorum quinquaginta pro emendo res donandas Gregorio Nicolich et Paulo Radiuoyeuich qui sunt in Obod et yperperorum viginti pro expensis Georgii predicti in camera” (10. 8. 1419), DAD, Consilium Minus, II, 78v.

²⁴ A. Zilić, *Radivojevići – Vlatkovići vlastela Humske zemlje i Krajine*, 103-104.

odgovorne osobe za naplatu carine u Drijevimama u ime vojvode Sandalja i vojvode Petra, za nasilnu otimačinu 20 groša i jedne raške tunike u mjestu Željezna Ploča. Pritom je kao svjedoke naveo Stanca Gernčarića iz Dubrovnika i Ostoju Radujevića iz Agate, čovjeka plemića Marina Vlahe de Menze. Ljudi vojvode Pavla nisu zabilježeni kao učesnici spora. Slični slučajevi nisu rijetka pojava u Drijevimama, gdje se kreće dosta trgovaca i obrće novac”. Navedeno je sa uporištem na objavljeni arhivski podatak.²⁵

Problem u navedenom pasusu predstavlja lociranje Željezne Ploče. Autor je ovaj lokalitet povezo sa Drijevimama. U knjizi Đure Tošića posvećenoj trgu Drijeva nema spomena ovog lokaliteta,²⁶ ali se u njegovoj knjizi posvećenoj trebinjskoj oblasti lokacija Željezne Ploče smještene iznad Dubrovnika spominje i kao mjesto sastajanja porote.²⁷ Željezna Ploča je u Župi dubrovačkoj kod Šumeta (u Brgatu), orijentaciono u zaleđu puta između Dubrovnika i Cavtata, na starom dubrovačkom putu, a preko Željezne Ploče kao graničnog područja dolazilo se do Ledenica (Carine) na trebinjskoj strani. Tu su Kosače i Pavlovići držali carinu.²⁸ Dokument navodi jasno gdje se mjesto nalazi: “supra Zonchettum in loco dicto Zelesna Ploča”. Područje Šumet (*Zoncheto*, *Giunchetto*, *Gionchetto*, *Çoncheto*, *Çonchetum*) je daleko od rijeke Neretve i trga Drijeva. Jedan od svjedoka kod Autora je povezan sa mjestom “Agata”, mada u citiranom izvoru piše “de Vergato” (Brgat).²⁹ Navedeno nema adekvatnu vezu s autorovim tematskim okvirom.

---

²⁵ Isto, 111.

²⁶ Ђ. Тошић, *Трг Дријева у средњем вијеку*.

²⁷ Исти, *Требињска област у средњем вијеку*, Београд: Историјски институт, 1998, 259.

²⁸ Isto, 23-24, 171, 174.

²⁹ E. Kurtović, *Ispisi građe za historiju srednjovjekovne Bosne (Lamenta de foris – Tužbe kaznenih djela učunjenih izvan grada, Svezak IV, 1419–1422, Državni arhiv Dubrovnik)*, Sarajevo: Vlastito izdanje, 2020, 32.

Isporučivanje bjegunca. Ko je kome pobjegao? Suverenost Dubrovnika

Komunikacija između Dubrovnika i Bosne nudi svakovrsne interakcije i dešavanja kojima neprestano obogaćujemo svoja znanja. U potrazi smo za interesantnom situacijom koja je obrađena kao jedna epizoda u jednom pasusu: “Nisu uvijek predstavnici ili pojedinci među Radivojevićima bili optuženi kao krivci za neprilike i razbojništvo. Evidentirani su i drugačiji slučajevi, poput jednog iz 1425, kada je dubrovačka vlada razmatrala mogućnost obraćanja Pavlu Jurjeviću molbom da pronade i vrati njihovog čovjeka koji je izbjegao na vojvodin posjed. Bjegunac Radonja pobjegao je sa stokom iz Stona na posjed Radivojevića, zbog čega se Pavlu upućuje izvinjenje. Iako ga nisu direktno zamolili za uslugu, u ovom slučaju vojvoda je trebao rješavati probleme sigurnosnog karaktera i spriječiti realizaciju krađe tako što će isporučiti bjegunca.”³⁰

Situacija je neobična, naizgled sitna, ali po svojim karakteristikama zadire u razinu međudržavnih odnosa koji se definiraju tradicijom, običajima, historijskim pravima i poveljama i stoga je provjerena. U dokumentima na koje se referiralo navodi se da Vijeće umoljenih nije moglo da se usaglasi ko će odgovoriti vojvodi Pavlu Jurjeviću da se izjašnjavanje o njegovom odbjeglom čovjeku odgađa za prvo naredno vijećanje. Međutim, to se desilo tek poslije pet dana, a kada se desilo, tada se već govori i o imenu “izbjeglice”, pa se Vijeće umoljenih izjašnjavalo o Radonji, izbjeglom čovjeku vojvode Pavla Jurjevića. Usvojeno je da je Radonja, koji je prebjegao sa stokom od vojvode Pavla na područje Stona, slobodan i da se zahtjevu vojvode Pavla ponudi izvinjenje u pravcu njegovih zahtjeva. Nije usvojen prijedlog da Radonja iziđe pred sud.³¹

³⁰ Sa uporištem na signaturu sa dvije folije iz rada Vijeća umoljenih. A. Zilić, *Radivojevići – Vlatkovići vlastela Humske zemlje i Krajine*, 340.

³¹ Sa strane: “Libertas domino Rectori et Minori consilio pro voiuoda Paul”. “Prima pars est de offerendo jus Paul voiuode Jurgeuich siue eius nunptio contra suum hominem fugitium et de hoc Minus consilium habeant plenam libertatem. Secunda pars est de conseruando nostram libertatem”. Sve prekriziženo i sa strane dopisano: “Non fuit posita ad partitum ino cassa” (9. 10. 1425), DAD, Consilium Rogatorum, III, 265.

Dakle, ovdje uopće nema “obraćanja Pavlu Jurjeviću molbom da pronađe i vrati njihovog čovjeka koji je izbjegao na vojvodin posjed” jer Radonja nije njihov čovjek, nego je prebjegao Dubrovčanima. Nije “bjegunac Radonja pobjegao sa stokom iz Stona na posjed Radivojevića”, nego je situacija bila obrnuta. Na kraju, ovdje je tačna jedino sintagma da “se Pavlu upućuje izvinjenje”, ali iz sasvim drugih razloga. Kojih? Uopće nije tačno da “vojvođa je trebao rješavati probleme sigurnosnog karaktera i spriječiti realizaciju krađe tako što će isporučiti bjegunca”, nego su mu se Dubrovčani izvinjavali što mu ne mogu izići u susret na njegovo traženje odbjeglog čovjeka Radonje. Zašto? Dubrovčani su odbranili svoj suverenitet. Odlučili su da je Radonja slobodan, da ne mora ni na sud. Po svemu Radonja je opravdano prešao na dubrovačko područje i dobio dubrovačku zaštitu.

Navedeno je dobra pozicija za pojašnjenje odnosa u međusobnoj komunikaciji, ali nije iskorištena. Da je Radonja u knjizi postao svačiji, to pokazuje njegovo dvostruko poimanje. U registru je ovdje spominjani Radonja predstavljen kroz dvije osobe – jedan Radonja označen je kao čovjek Pavla Jurjevića, a drugi kao Radonja bjegunac.³²

Obeštećenje Vlatka Jurjevića?

Provjera jedne prepričane dokumentirane epizode o krađi konja dovela je do nejasnoća. U pitanju je traženje konja vojvode Vlatka Jurjevića 1426. Njegov čovjek (Vukoslav Pripković) došao je u Dubrovnik da traži konja koji je otuđen, ali koji je u međuvremenu bio kupljen na javnoj prodaji od strane Dubrovčanina (Rajka Dobrilovića) i stoga je nastao spor. Uredno citirajući literaturu koju koristi autor je slučaj do tog trenutka ispravno

Sa strane: “Pro homine fugitio de contratis voiuode Paul”. “Prima pars est de induciendo ad primum consilium super homine illo fugitio de contratis voiuode Paul Jurgeuich [dodato: Radogna]”, isto.

Sa strane: “Pro Radogna homine fugitio voiuode Paul Radiuoeuich”. Usvojeno je: “Prima pars est de habendo Radognam pro francho et libero qui aufugit a voiuoda Paul Radiuoeuich cum animalibus et iuit Stagnum et de excusando nos dicto voiuode Paul”, nije usvojeno: “Secunda pars est quod dictus Radogna qui aufugit stare debeat juri” (14. 10. 1425), isto, 266.

³² Uopredi A. Zilić, *Radivojevići – Vlatkovići vlastela Humske zemlje i Krajine*, 288, 340, 458.

ispratio, a onda navodi: “Sljedećeg mjeseca saznalo se ko je ukrao konja, nakon čega su lopovi pristali sporazumno obešteti Vlatka Jurjevića narednih godinu dana”.³³

Napisano je u korištenoj literaturi drugačije: “Knez i suci su istražili slučaj, ispitali svjedoke, uzeli u obzir činjenicu da je Rajko Dobrilović uz prisustvo svjedoka kupio konja za deset perpera, te izjave obje strane, odlučili su da presude da ukoliko Vukoslav Pripković želi konja za svoga gospodara da za njega mora da plati 10 perpera Rajku Dobriloviću, koji ga je toliko platio. Ukoliko to ne učini do praznika Svetog Mihaila, Rajko će hraniti konja do predviđenog termina ali Vukoslav ili bilo tko drugi tko bude došao po konja moraće da Rajku Dobriloviću snosi i troškove ishrane konja.”³⁴

Koristeći literaturu sa ispisanim izvorom autor proizvoljno i bez ikakvih objašnjenja iskrivljuje stanje stvari. U izvoru i interpretaciji izvora ne piše da su pronađeni krivci, niti ko to spominje. Nisu lopovi pristali na sporazumno obeštećenje Vlatka Jurjevića, nego je Vlatko Jurjević, ako je htio svoga konja, morao preko svoga čovjeka (Vukoslava Pripkovića) platiti 10 perpera Dubrovčaninu (Rajku Dobriloviću) koji je uredno na javnom mjestu za toliko novca kupio konja, tj. morao je otkupiti konja, te ako to ne učini odmah, onda to mora učiniti do određenog vremena (praznik Svetog Mihaila) noseći dodatne troškove ishrane konja aktualnom vlasniku do njegovog otkupa. Na odnosnom mjestu dokument je ispisan u cjelini i prepričan. Autorova priča ima neispravno i neopravdano iskrivljivanje.

Pratilja

Navodi se: “Dodatna vrijednost podatka iz septembra 1436. jest što je Katarina navedena kao pratilja *nekadašnjeg* vojvode Pavla” s uporištem na izvor: “consorti olim voiuode Paual Giurgeuich”; “Već od septembra 1436, kada je Katarina nazvana pratiljom *nekadašnjeg* vojvode Pavla, o njemu

---

³³ Sa uporištem na E. Kurtović, *Konj u srednjovjekovnoj Bosni*, Sarajevo: Univerzitet u Sarajevu, 2014, 113-114; A. Zilić, *Radivojevići – Vlatkovići vlastela Humske zemlje i Krajine*, 340.

³⁴ E. Kurtović, *Konj u srednjovjekovnoj Bosni*, 113.

nema ni traga ni glasa u političkom i javnom životu”, s uporištem na izvor: “domina Chatarina, relicta Paval Radivoevich”.³⁵ U knjizi je naglašena riječ “nekadašnjeg”, ali šta bi značila u spomenutim situacijama riječ “pratilja”? Ona je udovica, slavenski “ostavša”.

Vrijeme smrti Pavla Jurjevića

Vrijeme smrti vojvode Pavla Jurjevića iz loze roda Radivojevići razmatrano je u više navrata i noviji rezultati su našli svoje mjesto i u autorovoj postavci. Ono nije samo važan prosopografski moment u praćenju kraja biografije ovog vlastelina nego ima širi politički kontekst jer označava smjenu u rukovođenju u ovoj vlastelinskoj lozi. Očuvani podaci su takve prirode da za određivanje vremena smrti vojvode Pavla ključne parametre trenutno održava praćenje djelovanja njegove prilično aktivne supruge Katarine. Uz Katarinino spominjanje navodi se njen bračni status, pa je vrijeme kada je ona zabilježena u izvorima u svojstvu udovice prepoznavao kao aktualno polazište za određivanje vremena smrti njenog supruga Pavla. Tako je navedeno u informaciji od 2. septembra 1439. (*Catharina relicta Paval Radiuoevich*), određivalo da je vojvoda Pavle Jurjević umro prije tog datuma.³⁶ Niz novih informacija kojima se Katarinin bračni status prepoznavao dodatno je doprinio preciziranju vremena kada je ostala bez supruga,³⁷ da bi aktualno poznavanje bilo na kraju zaključeno konstatacijom da je Pavle umro prije 10. septembra 1436, odnosno da je posljednja informacija o živom vojvodi Pavlu Jurjeviću od 21. augusta 1435.

³⁵ A. Zilić, *Radivojevići – Vlatkovići vlastela Humske zemlje i Krajine*, 129, 132.

³⁶ (2. 9. 1439), DAD, Consilium Minus, VIII, 86; Срђан Рудић, “О потомцима војводе Јурја (Бурђа) Радивојевића – прилог родослову Влатковића”, u: *Spomenica akademika Marka Šunjića (1927–1998)*, Sarajevo: Filozofski fakultet, 2010, 236; Исти, “Петар Павловић – војвода хумски и Крајине”, у: *Зборник за историју БиХ*, Београд 2012, 7, 51, 59; Исти, “Јелена – супруга кнеза Павла Петровића”, у: *Иницијал*, Београд 2014, 2, 138.

³⁷ Есад Куртовић, “Прилози просопографији Радивојевића – Јурјевића – Павловића – Петровића”, у: *Споменица академику Ђури Тошићу*, Бања Лука: Академија наука и умјетности Републике Српске, 2021, 106-107.

godine.³⁸ Ovo predstavlja značajna pomjeranja u poznavanju vremena smrti vojvode Pavla Jurjevića.

Navedenim informacijama koje indirektno govore o vremenu smrti vojvode Pavla Jurjevića (Radivojevića) pridodaje se još jedan pokazatelj kojim se više približavamo preciznom određenju. To je odluka Malog vijeća iz decembra 1435. u kojoj se spominje Pavle Radivojević kao pokojni (*quod fuit condam Paual*). Malo vijeće se izjašnjavalo o pozlaćenom pokrovu koji je za Pavla Radivojevića (*fuit condam Paual Radiuoeuich*) pripremio krojač Vuk. Krojač Vuk je bio uredno plaćen za svoj dio posla, a pokrov je na zahtjev Pavlove supruge (*uxor olim suprascripti Paual*) trebao biti predat franjevcima u njihov samostan u Stonu.³⁹

Zahvaljujući novom pokazatelju, vrijeme smrti vojvode Pavla Jurjevića (Radivojevića) nalazi se u vremenskom okviru između 21. augusta i 10. decembra 1435. godine. To je i vrijeme u kojem je novi predvodnik u rodu postao njegov sin Petar Pavlović.

³⁸ “Pro voiuoda Paual pro modis 40 salis” (20. 8. 1435), DAD, Consilium Rogatorum, VI, 5; “in presentia del’omo de voiuoda Radossauo e del’omo de Paual Radiuoeuich e del homo del conte Vlatcho ... A voiuoda Paual Radiuoeuich voliamo dobiate dare la moza XL di sal” (21. 8. 1435), Lettere di Levante, XI, 264; “consorti olim voiuode Paual Giurgeuich” (10. 9. 1436), Consilium Minus, VII, 85v; E. Kurtović, “Прилози просопографији Радивојевића – Јурјевића – Павловића – Петровића”, 106-107, 119; A. Zilić, *Radivojevići – Vlatkovići vlastela Humske zemlje i Krajine*, 122, 129, 132, 415.

³⁹ Sa strane: “Pro apparamento dando fratribus minoribus Stagni quod fuit condam Paual”. “Captum fuit quia apparamentum sizicum cum aliqua minima parte auri in ipso contexta fuit condam Paual Radiuoeuich et depositatum erat in camera ad requisitionem Vochi sartoris, qui illud inceperat ac facere et suere debeat ad illud complendum retrodari dicto Vocho qui confessus fuit integre solutum sibi fuisse pro omni eo quod habere debebat a dicto Paual pro predicto facto sequestro siue depositione. Qui Vochus ipso completo apparamento pretium complemento etiam dixit sibi integre solutum. Illud dare debeat fratri franciscini minorum et pro curialium Monasterii sancti Francisci Stagni quia sit fieri scripsit dominio nostro uxor olim suprascripti Paual. Qui Vochus confessus fuit habuisse dictum paramentum causa complendi eum” (10. 12. 1435), DAD, Consilium Minus, VII, 1v.

Cingulum argenti deaurati ponderis libras quatuor et onziarum septem cum dimidio

Na mjestu gdje se izlaže o materijalnim bogatstvima Radivojevića nalazi se i primjer pojasa koji je septembra 1447. Milica, udovica vojvode Petra Pavlovića, preko svojih poslanika primila od tutora i epitropa pokojnog Ivana Lamprića iz Kotora (kod autora – Ivana Kotoranina). Autor navodi da je pojas “vrlo vrijedan – riječ je o pozlaćenom srebrnom pojasu” te da “srebrni dio je težak četiri libre, a zlatni 7,5 unci”.⁴⁰ Takvo nešto ne stoji u tretiranoj literaturi i predstavljenom izvoru na koji se autor poziva. Literatura navodi “srebrni pozlaćeni pojas”, a u izvoru je naslovna sintagma u kojoj je težina jasno data (*cingulum argenti deaurati ponderis libras quatuor et onziarum septem cum dimidio*).⁴¹ Kako se došlo do računice da je pozlaćeni srebrni pojas sadržavao dijelom četiri libre srebra, a dijelom 7,5 unci zlata, kada navedeno izražava jednu ukupnu težinu (4 litre i 7,5 unča), teško je znati.

Uvijek se može pretpostavljati da je u ovako predstavljenom pojasu više srebra nego zlata, ali bez jasnog pokazatelja to se ne može preciznim omjerom iskazivati. Ono što se moglo uraditi jeste da se prezentira njegova ukupna težina modernim mjerama. Dragocjenosti su mjerene tankom litrom (1 litra – 327,932 grama; 1 unča – 27,328 grama)⁴² pa je navedeni srebreni pozlaćeni pojas težine 4 litre i 7,5 unča težio preko 1,5 kilograma (1.516,688 grama).

Spomenuti vlastelin Ivan Lamprić iz Kotora u registru knjige jedva je pronađen jer registar ide po prezimenima, a on je postavljen kao: Kotoranin Ivan (Živko, Cathero Iohannis Lampre) – a trebao je imati formulaciju

⁴⁰ A. Zilić, *Radivojevići – Vlatkovići vlastela Humske zemlje i Krajine*, 350.

⁴¹ E. Куртовић, “Прилози просопографији Радивојевића – Јурјевића – Павловића – Петровића”, 109-110; (8. 9. 1447), DAD, *Diversa Notariae*, XXXII, 40v; E. Kurtović; Almir Peco, *Izvori za historiju srednjovjekovne Bosne (Ispisi iz knjiga notarijata Državnog arhiva u Dubrovniku 1370–1529)*, 2, Sarajevo: Univerzitet u Sarajevu – Institut za historiju – Bošnjački institut – Fondacija Adila Zulfikarpašića – Historijski arhiv Sarajevo, 2021, 480.

⁴² Милан Решетар, *Дубровачка нумизматика, I*, С. Карловци: Српска краљевска академија, 1924, 71, 75-76, 107.

identifikacije: Lampre Johannis (Ivan/Živko), de Catharo. Catharo umjesto Catharo je uvedeno u knjigu i registar jer je tako pogrešno pročitano u pokazatelju iz 1454.⁴³ Ivan Lamprić poznat je i po tome što su Vlatkovići dobili njegovu kuću (i njegove supruge Miruše) u Dubrovniku.⁴⁴ Na ovom mjestu apostrofiramo Ivana Lamprića zbog spomenutog pojasa koji je Milica primila 1447. godine iz njegove zaostavštine jer je taj pojas spomenut u testamentu Ivana Lamprića iz 1445. U testamentu je zabilježeno da su kod Živka zlatara bili pojas vojvode Stjepana Vukčića i pojas supruge Petra Pavlovića iz Humske zemlje.⁴⁵

Knez Tomaš Nikolić iz 1448?

Kraći osvrt koji je pred nama pokazuje da je istraživačima literaturna uputa dobro informativno polazište u njihovim potragama, ali i da je praćenje izvorne podloge na kojoj se bazira korištena literatura redovno širi prostor na putu za informacijom više. Na ovom mjestu provjeravana je informacija o knezu Tomašu Nikoliću iz jula 1448. godine. Inspiracija za njegovu kontekstualizaciju pronađena je čitanjem knjige našega autora.

Pišući o trebinjskoj vlasteli Priljubovićima, u svome čuvenom djelu posvećenom humsko-trebinjskoj vlasteli među mogućim nasljednicima Dabiživa Priljubovića Mihailo Dinić je naveo Pavka Dabiživovića spomenutog kao poslanika Tomaša Nikolića jula 1448. godine.⁴⁶ Novim pokazateljem o

⁴³ A. Zilić, *Radivojevići – Vlatkovići vlastela Humske zemlje i Krajine*, 323, 454. Uporedi: “olim Johannis L. de Catharo” (7. 9. 1454), DAD, Consilium Rogatorum, XIV, 85.

⁴⁴ A. Zilić, *Radivojevići – Vlatkovići vlastela Humske zemlje i Krajine*, 323, 325. Miruša, ne Maruša, isto.

⁴⁵ “Testamentum ser Johannis de Lampre de Boliza de Catharo. Anno MCCCCXLV, indictione octava, die XVIII madii, Ragusii ... Al nome de Christo amen. 1445, adi XI mazo in Ragusa. Io Zohanne de Lampre de Boliza fazo presente mio testamento ... [216v] ... Additio scripti testamenti. Anno, millesimo et indictione suprascriptis, die vero decimo nono mensis madii suprascripti, Ragusii ... [217v] ... Nota che son 2 zenture d'argento in Giucho orexe, una de vayuoda Stipan, un'altra della dona de vayuoda Petar Paulouich de Chumsche Xemgle ... [221] ... [221v]” (18. – 19. 5. 1445), DAD, Testamenta Notariae, XIII, 216v-221v.

⁴⁶ Михаило Динић, *Хумско-требињска властела*, Београд: Српска академија наука и уметности, 1967, 46; Ђ. Тошић, *Требињска област у средњем вијеку*, 213.

Pavku Dabiživoviću iz Trebinja iz 1464. Esad Kurtović je potvrdio postavku o Pavku Dabiživoviću kao nasljedniku Dabiživa Priljubovića.⁴⁷ Osoba istog imena i prezimena (Pavko Dabiživović) također je među svjedocima pljačke žita i vina izvršene u Trebinju 1473⁴⁸ i reklo bi se da je Pavko Dabiživović egzistirao na trebinjskom području.

Stanje stvari je nešto drugačije nego što je navedena literatura postavila. Naime, dok se za podatak iz 1464, u kojem se izrijeком spominje Pavko Dabiživović iz Trebinja (*Pauchus Dabisiuouich de Tribigne*), i pokazatelj iz 1473. (*Paochum Dabisiuouich*) sa kontekstom trebinjskog područja može govoriti o mogućoj vezi Pavka Dabiživovića sa lozom trebinjskih Priljubovića preko Dabiživa Priljubovića, prvi pokazatelj iz 1448. godine o Pavku Dabiživoviću ipak se ne veže ni za trebinjsko područje niti za trebinjsku vlastelu Priljuboviće. Kao ključ za razumijevanje pokazatelja iz 1448. pokazuje se sadržaj spomenutog dokumenta i njegova detaljnija analiza.

Odnosni dokument je odluka Malog vijeća iz polovine jula 1448. godine. Tamo se navodi da su pred Dubrovčane došli Pavko Dabiživović i Juraj Gojaković kao poslanici kneza Tomaša Nikolića sa njegovim vjerovnim pismima i iznijeli zahtjev svoga seniora. Oni su izjavili da Nikola Marina Nalić (Nalješković) posjeduje jedan srebrni pladanj (poslužavnik) koji je u zalog dat za 67 perpera i 9 groša, a koji pripada knezu Tomašu Nikoliću, i da su oni došli da ga otkupe. Malo vijeće je pozvalo Nikolu Nalića koji je potvrdio da je srebrni pladanj kod njega i da zna da je on prvobitno vlasništvo kneza Tomaša Nikolića te da ga je preuzeo od Mataša Brajakovića za spomenuti iznos. Odlučeno je da će, kada poslanici vrate novac u ime kneza Tomaša, Nikola izvršiti povrat zaloga. Ispod donesene odluke navedeno je da je po dogovoru aktera srebrni pladanj koji je težio 4 libre srebra

⁴⁷ “Pauchus Dabisiuouich de Tribigne” (4. 3. 1464), DAD, Diversa Notariae, XLVII, 152v; E. Kurtović, A. Peco, *Izvori za historiju srednjovjekovne Bosne (Ispisi iz knjiga notarijata Državnog arhiva u Dubrovniku 1370–1529)*, 2, 693–694; E. Kurtović, *Trebinjska vlastela Priljubovići*, u: *Istraživanja*, Mostar 2021, 16, 24–25.

⁴⁸ E. Kurtović, *Izvori za historiju srednjovjekovne Bosne (Ispisi iz knjiga tužbi Državnog arhiva u Dubrovniku: Lamenta de foris I–L, 1370–1483)*, 3 tom, Sarajevo: Univerzitet u Sarajevu – Institut za historiju, 2022, 1257.

(prema tankoj mjeri libre koja teži 328 grama bilo bi oko 1.312 grama) prodat zlataru Pavku za 80 perpera (po omjeru 3 perpera = 1 dukat bilo bi oko 26,7 dukata) te da je Nikoli Naliću vraćen njegov novac (67 perpera i 9 groša), a ostatak (po kursu 1 dukat = 36 groša bilo bi oko 12 perpera i 27 groša, tj. 4,7 dukata) da je predat poslanicima.⁴⁹

Prema navedenom Pavko Dabiživović iz Trebinja u pokazateljima iz 1464. i 1473. i Pavko Dabiživović poslanik u dokumentu iz 1448. godine imaju istu identifikaciju (ime i prezime). Međutim, za razliku od dva mlađa dokumenta iz 1464. i 1473. koji imaju trebinjski kontekst, sadržaj starijeg dokumenta iz 1448. ničim ne upućuje na trebinjsko područje. Izostajanje takvog konteksta nije rijetka niti iznimna karakteristika očuvane građe. Onda se ponuđeno podvrgava drugim kontekstima. Ključnim u razumijevanju predstavlja se shvatanje ko su bili ostali akteri koji se uz Pavka Dabiživovića spominju u dokumentu iz 1448. godine. O drugom poslaniku Jurju Gojakoviću ne znamo ništa, ali za razumijevanje konteksta kneza Tomaša Nikolića postoje adekvatna polazišta. Njegova identifikacija i njegova kneževska titula predmetom su opravdanih pretpostavki. Kneževska titula je na trebinjskom području uglavnom povezana uz kneza Trebinja i na listi poznatih kneževa ne znamo za Tomaša Nikolića.⁵⁰ Vezivanje kneza Tomaša Nikolića za trebinjsko područje onda postaje problem.

Knez Tomaš Nikolić se i ne treba vezivati za trebinjsko područje, nego ga treba tražiti negdje drugdje. Lakše ga je bilo kontekstualizirati kada pred sobom imate autorovu knjigu o Radivojevićima. Knez Tomaš Nikolić je pripadnik vlastelinske loze Radivojevići (ustvari: Bogavčići – Radivojevići – Jurjevići – Petrovići – Vlatkovići). Sin je vojvode Nikole Jurjevića i unuk vojvode Jurja Radivojevića. U dosadašnjim obradama ove vlastelinske loze knez Tomaš Nikolić je prepoznavan po pokazateljima iz perioda 1452–1455, pri čemu se spominjao samo u jednom dokumentu iz 1452, a kako se ne spominje u dokumentu od 14. 3. 1455. kao korisnik tributa

⁴⁹ (18. 7. 1448), DAD, Consilium Minus, XI, 219. O spomenutim mjerama i novcu M. Решетар, *Дубровачка нумизматика I*, 33-37, 53-54, 71, 332-335, 388-389, 403-404.

⁵⁰ Ђ. Тошић, *Требињска област у средњем вијеку*, 254.

(provižiuna), uzima se da je prije tog datuma nestao sa historijske pozornice.⁵¹ Odluka Malog vijeća od 18. jula 1448. godine tako predstavlja prvo poznato pojavljivanje u historijskim izvorima kneza Tomaša Nikolića, što je prilog prosopografiji i rodoslovlju ove široke i duge vlastelinske loze.

Knez Tomaš Nikolić u određenom je trenutku bio u prilici da uloži srebrni pladanj kao zalag za 67 perpera i 9 groša kod izvjesnog Mataša Brajakovića. Teško je znati čime je bio ponukan knez Tomaš i kada se to desilo. Mataš Brajaković zasvjedočen je na području Drijeva gdje je imao i kuću (1422–1425), što ide u prilog kontekstu blizine prisustva posjeda vlastelinske loze Radivojevića.⁵² Prema očuvanom testamentu sačinjenom juna 1446, a zavedenom februara 1447. godine, Mataš Brajaković je iz Stona. U njegovom testamentu nema spomena zaloga i po svemu sudeći on je još prije sastavljanja testamenta zalag kneza Tomaša prodao/prepustio Nikoli Naliću.⁵³ Nedostatak novca u opticaju često se kompenzirao dragocjenostima i srebreninom. Vlastelinska loza Radivojevića bila je poznata po

⁵¹ Михаило Динић, “Дубровачки трибути”, у: *Глас Српске краљевске академије*, Београд, 1935, 168–254; С. Рудић, “О потомцима војводе Јурја (Ђурђа) Радивојевића – прилог родослову Влатковића”, 237, 241; Исти, *Босанска властела у XV веку*, Београд – Бања Лука: Историјски институт Београд – Универзитет Бања Лука, 2021, 56, 57, 62; А. Зилић, *Radivojevići – Vlatkovići vlastela Humske zemlje i Krajine*, 145, 189, 386, 415.

⁵² Десанка Ковачевић-Којић, “О насељу Дријева и његовом положају”, у: *Годишњак Друштва историчара Босне и Херцеговине*, Сарајево, 1976, 21–27, 35; Ђ. Тошић, *Трг Дријева у средњем вијеку*, 254; (22. 3 – 10. 4 – 7. 5. 1423), Е. Куртовић, *Izvori za historiju srednjovjekovne Bosne (Ispisi iz knjiga tužbi Državnog arhiva u Dubrovniku: Lamenta de foris I–L, 1370–1483), 1 tom*, 303, 307–309; “Pro Matas Braiacouich” (6. 6. 1425), DAD, *Lettere di Levante IX*, 68v; (22. 6. 1425), Isto, 154v.

⁵³ “Testamentum Matasii Brayachouich de Stagno. Anno MCCCCXLVII, indictione decima, die decimo mensis februarii, Ragusii. Hoc est testamentum Matasii Brayachouich de Stagno his diebus elapsis defuncti Stagni ... Jesus Christus amen. 1446 ad primo zugno, io Matas Brayachouich infirmo del corpo et sano dela mente cum bona et sana memoria considerando questo mondo fallaze et chaducho siando zerto della morte er inzerto del temo fazo questo mio ultimo testamento secondo diro per ordine de sotto. Et prima lasso ... Item lasso a Nichola Pocraycich mio filiastro ducati duzento d'oro val ducati 200. Item lasso allo deto Nicola ducati nouanta val ducati 90, li quali ducati nouanta sono a Mircho Marchulinouich, che me debia dar lo deto Mircho. Item lasso allo deto Nichola ducati duodexi val ducati 12, li quali me die dar Iuan Draghichieuch de Narente, per li quali ducati 12 ho inpegno taze cinque d'argento, che queli deti ducati debia dar deto Iuan a Nicola mio filiastro e Nicola a deto Iuan taze cinque dete. ... [55] ... Vochan Dobroueuch de Narente ... [55v]” (10. 2. 1447), DAD, *Testamenta Notariae, XIV*, 55–55v.

deponiranju imovine i davanju imovine u zalag kod dubrovačkih građana iz Drijeva.⁵⁴

Zalog kneza Tomaša je pod istim obavezama završio kod Nikole Nalića koji je u dubrovačkom poslovnom miljeu bio dobro poznat po raznovrsnim poslovima.⁵⁵ Način na koji se željelo izvršiti poravnavanje oko ovog inače privatnog posla pri zalaganju imovine ipak je zahtijevao prisustvo dubrovačke vlasti. Tomaševi poslanici su preko Malog vijeća dobili pravo da vrate zalag putem prodaje stvarne vrijednosti založenog zaloga i otkupom njegove založene vrijednosti. Dogovoreni okviri podrazumijevali su prodaju pladnja, vraćanje novca i preuzimanje ostatka vrijednosti pladnja od strane poslanika za vlasnika založenog pladnja kneza Tomaša Nikolića. Očito je da je knezu Tomašu nedostajalo novca i da nije mogao otkupiti zalag i zadržati pladanj, nego se zadovoljio razlikom između njegove stvarne vrijednosti i vrijednosti primljenog zaloga. Izraženo kretanja zaloga (prelaženje zaloga kod trećeg lica) i način razrješenja založnih obaveza dogovorenom prodajom zaloga – njegovim pretvaranjem u novac kojim bi se namirila vrijednost zaloga – prilog su svestranijem razumijevanju zaloga i založnog prava u komunikaciji na istočnoj jadranskoj obali.⁵⁶ Založeni srebrni pladanj bio je težak četiri libre (1,3 kg) i vrijedio je 27 dukata, što su pokazatelji vrijedni za proučavanje mjera i materijalne kulture.

Pavko Dabiživović, poslanik kneza Tomaša Nikolića, spominjan u literaturi po pokazatelju iz jula 1448. godine, nije vezan za trebinjsko područje niti za trebinjske Priljuboviće. Njegov senior knez Tomaš Nikolić pripada vlastelinskoj lozi Radivojevića (Bogavčići, Radivojevići, Jurjevići, Petrovići,

⁵⁴ Kao što to pokazuju primjeri više poslovnih aranžmana sa Vukanom Dobrovojevićem, E. Kurtović, "Прилози просопографији Радивојевића – Јурјевића – Павловића – Петровића".

⁵⁵ Uporеди по регистру, E. Kurtović, *Izvori za historiju srednjovjekovne Bosne I/1 (Ispisi iz knjiga zaduženja Državnog arhiva u Dubrovniku 1365–1521), I/2*, Sarajevo: Akademija nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine, 2017; Isti, *Arhivska građa za historiju srednjovjekovne Bosne (Ispisi iz knjiga kancelarije Državnog arhiva u Dubrovniku 1341–1526)*, 3, Sarajevo: Institut za historiju – JU Historijski arhiv Sarajevo, 2019; E. Kurtović, A. Peco, *Izvori za historiju srednjovjekovne Bosne (Ispisi iz knjiga notarijata Državnog arhiva u Dubrovniku 1370–1529)*, 1–2.

⁵⁶ Ружа Ђук, "Залог", у: *Лексикон српског средњег века*, Београд: Knowledge, 1999, 211.

Vlatkovići), sin je vojvode Nikole Jurjevića i unuk vojvode Jurja Radivojevića. Kontekstualizacija i pojavnost kneza Tomaša Nikolića time je djelimično produžena (1448–1455).⁵⁷

Zahtjevi Ivaniša Vlatkovića?

Septembra 1451. godine Pavle Dragićević, čovjek vojvode Ivaniša Vlatkovića, dobio je dozvolu da slobodno može doći u Dubrovnik i izići iz grada. U knjizi je u ovom slučaju dalje navedeno: “Nakon što je dobio vjeru, Pavle je u ime svoga gospodara iznio određene zahtjeve”, s uporištem na odluku Vijeća umoljenih.⁵⁸ Izgleda da navedena odluka nije dobro shvaćena. Dubrovčani dopuštaju Pavlu Dragićeviću da dođe u Dubrovnik, a to čine na zahtjev vojvode Ivaniša.⁵⁹ Odluka je donesena za Pavlove potrebe, a po preporuci vojvode Ivaniša Vlatkovića. Teoretski može Pavle nešto i raditi za vojvodu Ivaniša, ali to je za Malo vijeće nezvanično, privatno i za to se ne obraća državnim dubrovačkim organima. Vojvoda Ivaniš Vlatković svoje zahtjeve Malom vijeću iznosi preko poslanika ili prokuratora koji

⁵⁷ Sa strane: “Pro comite Thomaxio Nicolich”. “Cum ad presentiam nostri domini comparuerunt Pauchus Dabisiuouich et Giuray Goyachouich nuntii comitis Thomas Nicolich cum literis credentialibus eiusdem petentes et dicentes quod cum Nicola Mari. de Nale alias habuit unam pladenam de argento dicti comitis Thome pro pignore yperperos 67 grossos 9. Ideo eidem dominio placeret mittere pro dicto Nicola sibique precipere quod recipere deberet suos denarios et restituere eis dictam pladenam argenti. Cum que accito in Minori consilio suprascripto Nicola et eo dicente: Verum esse quod habuit dictam pladenam argenti dicti comitis Tomaxii et scit quod est eiusdem comitis Thomaxii, scilicet, quod eam habuit in pignore a Mathas Brayachouich pro dictis perperos 67 grossos 9. Captum fuit quod soluentis dictis nuntiis nomine comitis Thomaxii predicti scripto Nicole de Antibaro scriptos perperos 67 grossos 9, dictus Nicola restituere debeat dictam paladenam argenti dictis Paucho et Giuray nomine quo supra.” Ispod: “Eodem die, post captam partem scriptam de voluntate scriptorum nuntiorum nomine quo supra, dicta pladena argenti restituta fuit per dictum Nicolam Mari. de Nale in mediate vendita Paucho aurifici pro yperperorum octuaginta. Et fuit ponderis libras quatuor. De quibus denariis precii predicti scriptus Nicola Mari. de Nale habuit et recepit yperperos 67 et grossos 9, residium vero habuerunt et receperunt scripti nuntii nomine quo supra” (18. 7. 1448), DAD, Consilium Minus, XI, 219.

⁵⁸ A. Zilić, *Radivojevići – Vlatkovići vlastela Humske zemlje i Krajine*, 142.

⁵⁹ “Prima pars est de dando fidam Pauao Dragichieuich homini de vaiuoda Iuanis quod possit venire libere Ragusium et inde discedere pro suo libito voluntatem omni impedimento cessante. Et hoc requisitione dicti Iuanis” (4. 9. 1451), DAD, Consilium Rogatorum, XII, 133v.

u tom smislu ne trebaju posebnu formu davanja vjere i njegov zahtjevi su predmet rasprave u vijećima, gdje su predmet prihvatanja ili odbijanja.

Krokša, Donmer, Mirkonovići, Krikša, Džinković, Mogostić i greške pisara

Rjeđe korištene, a sumnjive identifikacije (imena, prezimena, lokaliteti i sl.) obično prolaze sa znacima upozorenja. Neke je moguće lakše uočiti jer ne pripadaju učestalijem krugu primjene u tekstovima sa medievalnim predznakom. Posebno se čudnim doimaju prezimena u kojima se ne mogu prepoznati imena ljudi (patronimici su najčešći), nadimci, zanati i drugi poznati osnovi po kojima prezimena nastaju. Teškom pozicijom primjerice mogu se smatrati neujednačenosti koje literatura posjeduje pri identifikiranju dubrovačke vlastele. Augusta 1452. Vijeće umoljenih je uzimalo u obzir tri opcije za kuću koja će biti data Vlatkovićima. Autor navodi kuće “porodice Krose, one u kojoj stanuju Donmer i treća, koja je pripadala Mirkonovićima”.⁶⁰ Porodica Krose su Kružići, dubrovačka vlastela čije je identifikaciono spominjanje u izvorima i literaturi prezentirano kroz više opcija.⁶¹ U ovoj knjizi data je i opcija Krokša, kada se spominje odlazak poslanika Mihaila Kružića u Drijeva aprila 1416.⁶² Nisam nailazio na tu opciju. U registru su identifikacije Krokša i Krose neobične kada su postavljene jedna pored druge.⁶³ Izvjesni Donmer samo po sebi čini se da je izvan dubrovačkog medievalnog dometa pa je stoga napisano provjereno.

⁶⁰ A. Zilić, *Radivojevići – Vlatkovići vlastela Humske zemlje i Krajine*, 323.

⁶¹ Ирмгард Манкен, “Crosio, Crosi, Cruce; славенски Крусић”, у: *Дубровачки патрицијат у XIV веку*, Београд: Српска академија наука и уметности, 1960, 179; “Crosio (Cros, Crose, Crosi, Crosii, Crosiis, Crossio, Croxe, Croxi, Crozii, Crusi, Crusii; talijanski Croce, Croci, Cruce; slaven-ski Krušić, Krušić; pogrešno hrvatski Križonić; slavensko-romanski Cruscich)”, Nenad Vekarić, *Vlastela grada Dubrovnika, Vlasteoski rodovi (A–L)*, 2, Zagreb – Dubrovnik: Zavod za povijesne znanosti Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, 2012, 210.

⁶² A. Zilić, *Radivojevići – Vlatkovići vlastela Humske zemlje i Krajine*, 109. U korištenom izvoru informacija dat je ispis “Croxe” i prijevod “Krušić”, *Codex diplomaticus Regni Bosnae*, Sarajevo: Mladinska knjiga, 2018, 364-365.

⁶³ A. Zilić, *Radivojevići – Vlatkovići vlastela Humske zemlje i Krajine*, 455.

I Mirkonovići su za provjeru. Nisu Donmer ni Mirkonovići. To su Sojmirovići i Mirčinovići.⁶⁴

U jednom ugovoru iz 1402. autor navodi da je izvjesni “Krikša čovjek Jurja Radivojevića.”⁶⁵ Uvid u izvor informacija govori da bi se prije radilo o Križanu (*Crixano, hominem Jurech Radiuoeuich*), nego Krikši.⁶⁶ Prilikom vraćanja zaloga za kneževe Petra i Jurja Mrsinjskog u Dubrovniku 1502. je dan od poslanika u knjizi je oslovljen kao Stjepan Džinković.⁶⁷ Provjereno je njegovo neobično prezime. On je Stjepan Živković.⁶⁸

Autor ispravno uočava da je u tužbi iz 1412. pisar napravio pogrešku prilikom upisivanja prezimena jednog seniora, ali da to nije bilo primijećeno u literaturi. Kontekst mjesta krađe i ostalih aktera koji se spominju

⁶⁴ “domum illorum de Crose et domum in qua stant illi de Soimier et terciam domum que fuit de Mircinouich” (14. 8. 1452), Consilium Rogatorum XIII, 70v. O Sojmirovićima, “Ружа Ђук, Породица Сојмировић из Новог Брда у Дубровник”, у: *Историјски гласник*, Београд 1993, 1-2, 13-24.

⁶⁵ A. Zilić, *Radivojevići – Vlatkovići vlastela Humske zemlje i Krajine*, 285, 287, 305.

⁶⁶ E. Kurtović, *Arhivska građa za historiju srednjovjekovne Bosne (Ispisi iz knjiga kancelarije Državnog arhiva u Dubrovniku 1341–1526)*, 1, 447.

⁶⁷ A. Zilić, *Radivojevići – Vlatkovići vlastela Humske zemlje i Krajine*, 350. Zahvaljujem recenzentu na skretanje pažnje da se ne radi o postavljenom prezimenu Mercinski, već Msinjski. Prateća elaboracija je dodatni doprinos razumijevanju upotrijebljenog konteksta pa je, dozvolom recenzenta, prenosim u cijelosti: “Naime, Adis Zilić na str. 267–268, 296, 350, 397, 405, 415 svoje knjige knezove Petra i Jurja Msinjskog (što je tačna identifikacija ove dvojice) greškom naziva unucima Žarka Vlatkovića Humskog po sinu Mikleušu. Petar i Juraj su u aprilu 1502. doista slali poslanike Stjepana Živkovića i Šimuna Krušelića iz Skradina u Dubrovnik i navedeni su kao sinovi odličnog kneza gospodina Mikleuša (‘excellentissimorum domini Petari comitis Mercinschi et domini Giraghi comitis Mercinschi fratrum filiorum quondam excellentissimi comitis domini Michleus’). Međutim, njihov otac bio je knez Nikola (Mikleuš), predstavnik ogranka roda knezova Krbavskih (Kurjakovića) koji su držali grad Msinj (Korenicu), zbog čega su nazivani Msinjskim, kao i posede u Pokrčju oko Skradina i Ključa kraj Drniša, a ne Mikleuš, sin Žarka Vlatkovića. Deo Vlatkovića zaista je završio na području Hrvatske između Krke i Cetine, ali se u ovom slučaju gotovo izvesno ne radi o njihovom potomstvu. Izvori i literatura: Državni arhiv u Dubrovniku, *Diversa notariae* 81, f. 95v–96, 11. IV. 1502; Ivan Botica, *Krbavski knezovi u srednjem vijeku*, doktorska disertacija, Sveučilište u Zagrebu – Filozofski fakultet, 2011., 29, 114, 220–222, 254, 274–275, 295, 300–301; Ivan Majnarić, ‘Kurjakovići (Krbavski knezovi, Kurjaković Krbavski)’, *Hrvatski biografski leksikon* 8, Zagreb: Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2013., 428, 430–431.’

⁶⁸ “ad interrogationem Stiepani Ghiuchouich et Symonis Crusselich de Schardona seruitorum et commissorum dictorum fratrum debitorum” (11. 4. 1502), DAD, *Diversa Notariae*, LXXXI, 96.

jasno upućuje na to da se ne radi o Pavlu Radivojeviću, kako je to navodio Esad Kurtović, nego o Pavlu Radinoviću.⁶⁹ Još jednom je izvršen uvid u dokument i zaista greškom pisara upisano je *Radiuoeuich*, dok opcija drugačijeg čitanja može podrazumijevati *Radinoeuich*, ali slovo *e* je zaista višak i omaška pisara koja je autorovom realizacijom uspješno potvrđena.⁷⁰ Poređenje je pokazalo i da tužilac nije Radogost Mogostić, nego Radogost Miogostić.⁷¹

Autor je na još jednom mjestu uspješno kontekstualizirao grešku u ponuđenom izvoru. U tužbi iz maja 1423. naveden je vojvoda Pavle Jurjević sa braćom Nikolom, Vlatkom i Vukom (*voyuoda Pauval Gurgeuich e fradeli Nicola, Vlatcho, Voch e de tutta sua baronia e genia*), što je poslužilo Esadu Kurtoviću za konstataciju da se radi o braći.⁷² Mada tako piše, to je greška pisara jer su Pavle, Vlatko i Nikola sinovi Jurja Radivojevića, a Vuk je sin Jurjevog brata Vukića Radivojevića.⁷³

Do koje razine je moguća složenost u identifikaciji aktera pokazuje više primjera iz objavljenih izvora. Neki od njih nadmašuju složenost identifikacije dubrovačke vlastele. Kroz nedavno objavljenu zbirku građe za historiju srednjovjekovne Bosne iz serije tužbi Državnog arhiva u Dubrovniku pri sređivanju registra evidentirana su 23 različita prezimena i pet imena koje su pisari upotrebljavali u periodu 1411–1457. godine za identifikaciju jedne te iste osobe – trebinjskog vlastelina Pavka Dobruškovića.⁷⁴

⁶⁹ A. Zilić, *Radivojevići – Vlatkovići vlastela Humske zemlje i Krajine*, 24, 93. Uporedi: E. Куртовић, *Радосалићи – примјер 'једнократних презимена' средњег вијека*, Београд: Историјски институт, 2009, 18; Исти, “Прилози просопографији Радивојевића – Јурјевића – Павловића – Петровића”, 101.

⁷⁰ A. Zilić, *Radivojevići – Vlatkovići vlastela Humske zemlje i Krajine*, 93-94.

⁷¹ E. Kurtović, *Izvori za historiju srednjovjekovne Bosne (Ispisi iz knjiga tužbi Državnog arhiva u Dubrovniku: Lamenta de foris I–L, 1370–1483), 1 tom*, 106.

⁷² (7. 5. 1423), DAD, *Lamenta de foris*, V, 167; E. Куртовић, *Радосалићи – примјер 'једнократних презимена' средњег вијека*, 18.

⁷³ A. Zilić, *Radivojevići – Vlatkovići vlastela Humske zemlje i Krajine*, 114-115.

⁷⁴ E. Kurtović, *Izvori za historiju srednjovjekovne Bosne (Ispisi iz knjiga tužbi Državnog arhiva u Dubrovniku: Lamenta de foris I–L, 1370–1483), 3 tom*, 1402.

Kreditni angažman vojvode Ivaniša Vlatkovića iz marta 1453. godine

Određeni aspekti pročitano ponekad zaintrigiraju čitaoca da potraži informaciju više kako bi širenjem spoznaje u potpunosti razumio napisano, odnosno prihvatio ono znanje koje mu je tekstom i arhivskom signaturom ponuđeno. Nekada se upravo preko korištenih izvora dođe do šire spoznaje.

Prateći više angažmana vojvode Ivaniša Vlatkovića sredinom XV stoljeća, tokom rata dubrovačke koalicije protiv hercega Stjepana Vukčića Kosače, ukazivanjem na raznorazne troškove i na finansijske nestašice izazvane tim stanjem, autor je posvetio pažnju i u cjelini nedavno objavljenim ugovorima koji su bili sklopljeni između vojvode Ivaniša Vlatkovića i zakupnika carine u Drijevimu Vlakuše Milojkovića. Tekst pasusa s uputom u kojem pojavno nisu bile dovoljno jasne ponuđene postavke prenosimo u cjelini:

Ivaniš je tih dana ugovorio kreditni aranžman s drijevskim trgovcem Vlatkušom Milojkovićem, od koga je posudio visok iznos novca (500 dukata), s kamatnom stopom 10%. Novac je podigao 25. marta 1453, a iznos je kreditoru vratio tri godine kasnije, zaključno s 31. martom 1456. Vlatkuša je neposredno prije kreditnog angažmana potvrdio da više ništa ne potražuje od Vlatkovića, bilo u vezi s carinom ili iz nekog drugog razloga. Sva prethodna dugovanja potpuno su izmirena i ranija potraživanja anulirana prije nego što je kod notara sklopljen ugovor o kreditiranju.⁴⁶⁵ Za 36 mjeseci vratili su 550 dukata, malo više od 15 dukata mjesečno.

---

⁴⁶⁵ Kurtović, *Izvori I/1*, 299-300, br. 1529, 1531.⁷⁵

Iznos zaduženja od 500 dukata je zaista velik, rjeđi u komunikaciji sa poslovnim ljudima iz srednjovjekovne Bosne, i sam po sebi skreće pažnju.⁷⁶ Na ovom mjestu pratimo želju za saznanjem tumačenja kamate na ovaj iznos, odnosno kako je trogodišnja kamata u iznosu od 10% od glavnice 500 dukata za tri godine bila samo 50 dukata, kako je kroz 36 mjeseci ispla-

---

⁷⁵ A. Zilić, *Radivojevići – Vlatkovići vlastela Humske zemlje i Krajine*, 165.

⁷⁶ To je po zvaničnom kursu (1 dukat = 3 perpera) 1.500 perpera, odnosno (1 dukat 36/40 groša) 18.000/20.000 srebrnih dinara, odnosno, po računici 1 groš = 1,1 gram oko 20 kilograma srebra u dinarima (grošima).

ćeno 550 dukata i kako bi to bilo vraćanje malo više od 15 dukata mjesečno. Tragom ove dileme, želje da se spozna precizno postavljanje zaračunavanja kamate u ovom ugovoru, eventualne povoljno izmjenjive kamate s obzirom na uobičajene načine vraćanja kredita, koje u srednjovjekovnim dokumentima na relaciji Dubrovnik – Bosna nisu česte, provjereno je stanje stvari u cjelini ponovo pregledom izvorne podloge na osnovu koje je nastao navedeni pasus. Uvid u citirani izvor pokazuje da spoznaja u ovom slučaju ne ide tamo gdje se očekivalo. Kreditni ugovor je jednostavan, uobičajen, tipičan da dovodi u sumnju autorovo poznavanje ove vrste dokumentacije. Prenosimo sadržaj citiranog dokumenta:

1531.

“Ego Vlacussa Miloichouich de Narente confiteor quod super me et omnia mea bona obligo me dare et soluere vayuoda Iuanis Vlatchouich ducatos auri quinquaginta ad omnem voluntatem et beneplacitum dicti vayuode Iuanis creditoris. Sub pena X pro cento. Et sit de presenti viaggio. Renuntiando etc. Hec autem carta etc. Judex ser Georgius de Goze et Nicola de Stella testis” (25. 3. 1453. g.), Deb. Not., XXVIII, 27v. Ispod: “Die 31 martii 1456 vaiuoda Iuanis Vlatchouich suprascriptus confessus fuit habuisse et recepissee a suprascripto Vlacussa Miloichouich suprascriptos ducatos quinquaginta. Renuntiando. Et ideo cassum fuit suprascripta obligatio”, isto.

Dokument predstavlja kreditni ugovor (1453) kojim se Vlakuša Milojković iz Drijeva zadužuje kod vojvode Ivaniša Vlatkovića na iznos od 50 dukata po uobičajenom modelu kreditnog ugovora da će kredit biti vraćen prema volji kreditora i do sljedećeg dolaska, a uz mogućnost kazne od 10 posto. Ispod ugovora je navedeno da je vojvoda Ivaniš nakon tri godine (1456) namiren od strane Vlakuše u iznosu od 50 dukata i da je završeno sve što proizilazi iz obaveze ovog ugovora o zaduženju.

Nije se vojvoda Ivaniš Vlatković zadužio kod Vlakuše Milojkovića, nije “posudio visok iznos novca (500 dukata), s kamatnom stopom 10%”, nego se upravo dogodilo suprotno, Vlakuša Milojković je dužnik i on se zadužio kod kreditora vojvode Ivaniša, ali na iznos od 50 dukata. Poslije tri godine

Vlakuša je kao “debitor” vratio kredit u istom iznosu svom kreditoru vojvodi Ivanišu. Nema u dokumentu posudbe od 500 dukata, nema kamata od 10% niti označenih isplata sa kamatama (koje se mogu zaračunati kao iznos od 550 dukata) pa ni potrebe za njihovim računanjem ili procjenom koliko je to eventualno na mjesečnoj razini kroz te cifre. Autor nije razumio ko je dužnik, a ko kreditor, kako funkcionira podizanje i vraćanje kredita, nije vjerno prenio visinu zaduženja i proizvoljno je računao način vraćanja zaduženja.⁷⁷

Vlakuša Milojković je zakupljivao carinu u Drijevimama.⁷⁸ Ratno stanje (sukob hercega Stjepana Vukčića i Dubrovčana) uzrokovalo je otežani i slabiji promet preko trga Drijeva, što se lančano odražavalo na zaradu zakupnika carine. Đuro Tošić navodi da je Vlakuša Milojković marta 1453. isplatio zakasnjeli dug od zakupa carine Kosačama i da je tako oslobođen njegov brat koji je bio zatočen u Blagaju.⁷⁹ Isti dan (24. marta 1453) Vlakuša Milojković je razriješio pitanje zakupa carine i sa vojvodom Ivanišem Vlatkovićem.⁸⁰ Narednog dana Vlakuša se zadužio kod vojvode Ivaniša Vlatkovića na iznos od 50 dukata.⁸¹

⁷⁷ Iscrpno o kreditnoj trgovini, formularu zadužnice, rokovima, kamati, penalima itd. u: Ignacij Voje, *Kreditna trgovina u srednjovjekovnom Dubrovniku*, Sarajevo: Akademija nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine, 1976; Isti, *Poslovna uspešnost trgovcev v srednjeveškem Dubrovniku*, Ljubljana: Znanstveni inštitut Filozofske fakultete, 2003, 17-123.

⁷⁸ Rjeđe se bavio kreditnom trgovinom (“Nos Vlacusa Miloichouich et Michoç Angelouich ... dare et soluere ser Zupano de Bona ducatos auri centum octuaginta” (29. 10. 1451), DAD, Debita Notariae, XXVI, 193v; “Ego Vlacussa Miloichouich ... dare et soluere Dobrassino Braychouich lanario ducatos auri quindecim” (11. 10. 1455), Isto, XXX, 62 bis).

⁷⁹ Dodatno Đuro Tošić nalazi da je Vlakuša Milojković i ranije imao probleme da povoljno posluje u zakupu drijevske carine, Ђ. Тошић, *Трг Дријева у средњем вијеку*, 152, 162; “Magnificus et potens dominus Vladissauus filius chercech Stiepani de Bosina constitutus in presentia mei notarii et testium infrascriptorum palam dixit et confessus fuit quod habuit et recepit a Vlacussa Miloicoiuch omne id totum et quicquid ipse Vlacussa restauit dare chercech Stiepano pro gabella de Narente et propterea liberauit ex carceribus fratrem ipsius Vlacusse repertum captiuatum in Blagai” (24. 3. 1453), DAD, Debita Notariae, XXVIII, 27v; E. Kurtović, *Izvori za historiju srednjovjekovne Bosne (Ispisi iz knjiga zaduženja Državnog arhiva u Dubrovniku 1365–1521)*, I/1, 299-300.

⁸⁰ (24. 3. 1453), DAD, Debita Notariae, XXVIII, 27; E. Kurtović, *Izvori za historiju srednjovjekovne Bosne I/1*, 299.

⁸¹ (25. 3. 1453), DAD, Debita Notariae, XXVIII, 27v; E. Kurtović, *Izvori za historiju srednjovjekovne Bosne I/1*, 300.

U dva dana Vlakuša Milojković je riješio pitanje zakupa carine u Drijevimama kod Kosača i Ivaniša Vlatkovića te napravio zaduženje kod Ivaniša Vlatkovića. To su činjenice. One omogućavaju pretpostavke. Može se pretpostaviti da je Vlakušino zaduživanje kod vojvode Ivaniša Vlatkovića upravo povezano sa zakupom carine u Drijevimama. Najvjerovatnije je da je vojvoda Ivaniš imao razumijevanja za trenutno otežano finansijsko poslovanje Vlakuše Milojkovića⁸² i da su se partneri u poslu oko carine dogovorili kako da prevaziđu nastalo stanje koje je očito pritiskivalo Vlakušu Milojkovića. Bez obzira na to što je na papiru sve zavedeno kao potpuno razrješenje izvršenog zakupa o carini u Drijevimama, očito je Vlakuša ostao dužan Ivanišu i narednog dana je sačinjeno zaduženje bio ustvari produžetak ranije obaveze duga od zakupa. Vjerovatno tu nije bilo “živog” novca koji bi eventualno Vlakuša dobio od Ivaniša, nego se tu radilo o novaciji, odnosno novom poslovnom aranžmanu, kojim bi se donekle relaksirao aktualni zakup carine i kojim nijedna strana ne bi bila na direktnom gubitku. Time je Ivaniš mogao da ponovo traži kandidata za zakupnika carine, a da istovremeno čeka i dočeka da mu njegov dužnik Vlakuša vrati novac koji mu od ranije duguje. Dočekao je jer se to i desilo 1456. godine. To je pretpostavka i sve ovo oko duga Vlakuše Milojkovića moglo je tako biti. Ali to je pretpostavka. Svejedno, finansijski problemi Vlakuše Milojkovića su u središtu ovog cifranja. Dokumentacija je jasna da je zaduživanje izvršio Vlakuša Milojković, a ne vojvoda Ivaniš Vlatković. Međutim, veza je neraskidiva jer slabo finansijsko stanje zakupnika carine Vlakuše Milojkovića razlog je i nepovoljnog finansijskog stanja vlasnika carine vojvode Ivaniša Vlatkovića.

U potrazi za informacijom više o naizgled specifičnim modelima i brojnim vrijednostima kroz prizmu izvora informacija kojima se služio autor

---

⁸² Vlakuša Milojković je bio poslanik vojvode Ivaniša Vlatkovića time i čovjek od izuzetnog povjerenja, “respondendi Vlacusse Miglioychouich qui venit pro parte Iuanissi Vlatchouich” (20. 6. 1452), DAD, Consilium Rogatorum, XIII, 36v; “respondendi Vlacuse Miloichouich de Narente ambassiatori vayuode Iuanis” (28. 8. 1442), Isto, 76; A. Zilić, *Radivojevići – Vlatkovići vlastela Humske zemlje i Krajine*, 154, 161, 290.

u navedenoj ponudi, nismo došli do očekivanih odgovora, već do saznanja da autor baš i nije imao sreće sa citiranim izvorom i da je njegova postavka ispala proizvoljnom.

Prodaja robe za 75 dinara

U knjizi se navodi trgovački angažman vojvode Ivaniša Vlatkovića (“Potom je Ivanišu dozvoljena prodaja robe, za koju je naplatio 75 dinara”) s uporištem na odluku Vijeća umoljenih iz 1455. godine. U odnosnoj odluci se govori da su Dubrovčani otkupili kreč (*calcina*), a da je vojvodi Ivanišu za tu robu plaćeno 75 perpera u dinarima.⁸³ Autor je navedenu cijenu poistovjetio sa 75 dinara. To je malo za poslovni angažman jednog vojvode. U pitanju je veći iznos. Perpera ima 12 dinara, pa je u pitanju (75 perpera x 12 dinara) iznos od 900 srebrnih dinara (groša), ili 25 zlatnih dukata.⁸⁴

Da li je Ivaniš Vlatković prisustvovao proslavi blagdana svetog Vlaha u Dubrovniku 1456?

Autor navodi: “Ivaniš se početkom februara 1456. našao u samom Dubrovniku i prisustvovao proslavi blagdana sv. Vlaha. Sigurno je i u svečanim okolnostima bio u prilici neformalno razmijeniti mišljenja s dubrovačkim plemstvom. Nakon procesije već sutradan trebao se vratiti na Kunu na Pelješcu, gdje su Vlatkovići inače privremeno smješteni kao izbjeglice.”⁸⁵ U ponuđenoj signaturi Vijeća umoljenih (*DAD, Cons. Rog., br. 14, f. 254, 4. II. 1456*) očekujemo da vidimo dokaz o tome da je Ivaniš Vlatković, između ostalog: “u Dubrovniku prisustvovao proslavi blagdana Svetog Vlaha”.

---

⁸³ “Prima pars est de consentiendo petitioni voiuode Iuanis pro calcina prout sibi promissum fuit”; “Prima pars est de dando dicto voiuode Iuanis pro dicta calcina yperperos septuaginta quinque in denaris contatis” (19. 7. 1455), *DAD, Consilium Rogatorum*, XIV, 72v.

⁸⁴ Vapno/kreč, upotrebljavano za građevinske svrhe, za bijeljenje, u kožarstvu itd. D. Roller, *Dubrovački zanati u XV. i XVI. stoljeću*, 125-126; J. Lučić, “Grane privrede u dubrovačkoj Astoreji (do u polovinu XIV) st.”, 147-148.

⁸⁵ A. Zilić, *Radivojevići – Vlatkovići vlastela Humske zemlje i Krajine*, 178.

Međutim, u izvoru se ne nalazi dokaz iznesenoj tvrdnji.⁸⁶ Odluka uopće ne spominje svečanost niti da je Ivaniš Vlatković u Gradu. Ne spominje se niti da se Ivaniš trebao “vratiti” na Kunu Pelješku. Odluka je donesena dan poslije svečanosti i predstavlja nastojanje Dubrovčana da nagovore Ivaniša da prebaci porodicu sa Pelješca u Dubrovnik te da se piše u Ston radi organiziranja prevoza porodice iz Stona u Dubrovnik.

Pod pritiskom Ivanišova familija je prebačena iz Drijeva na Pelješac. Dana 18. januara 1456. Vijeće umoljenih je pisalo u Ston, u Drijeva i vojvodi Ivanišu da barkama iz Drijeva vojvoda Ivaniš sa svojom porodicom i stvarima bude prebačen na Ston i Pelješac.⁸⁷ Isti dan je odlučivano i o tome da se poslije dolaska u Ston i kraćeg odmora sa porodicom i određenim brojem ljudi, o trošku Dubrovčana, dođe u Grad.⁸⁸ Kao što smo vidjeli, to se nije desilo do 4. februara 1456, kada ga nagovaraju da dođe.⁸⁹ Kao da izbjeglicama nije bilo do svečanosti.

Dugovi Nikole Jurjevića i Tomaša Nikolića. Tomaš Rudić?

Ističući kako je ljepša polovina Vlatkovića pratila modne trendove, u knjizi je spomenut angažman izvjesne “Ane Vlatković” kod dubrovačkih

⁸⁶ “Prima pars est de dando libertatem domino Rectori et suo Minori consilio persuadendi voioude Iuanis quia reducat de Chona huc Ragusium eius familiam et etiam scribendi Stagnum quod proiudeatur de barchis conducticus ipsam familiam Stagno Ragusium et aliis rebus prouidendi que ipsis domino Rectori et consilio videbitur pro aduentu Ragusium dicte famili voioude Iuanis” (4. 2. 1456), DAD, Consilium Rogatorum, XIV, 254.

⁸⁷ “Prima pars est de scribendo Stagnum et ad Narente et vaioude Iuanis quod in barchis de Narente traducatur voiouda Iuanis cum familia sua et ad rebus suis Stagnum et in Pontam” (18. 1. 1456), DAD, Consilium Rogatorum, XIV, 248v.

⁸⁸ “Prima pars est quod veniente Iuanis voiouda cum sua familia Stagnum prout superius patet per partes captas quod ipse voiouda Iuanis debeat receptari Stagni cum sua familia et hominibus et a quadraginta infra ubi possint stare per duos dies et duas noctes et deinde si erit bonum transmitti Ragusium expensis comunis nostri”, već je usvojeno: “Secunda pars est quod debeat receptari Stagnum cum sua familia et hominibus a triginta infra et cum aliis conditionibus suprascriptis”, Isto.

⁸⁹ Uopredi dešavanja iz januara 1456. u: С. Тирковић, *Херцег Стефан Вукчић Косача и његово доба*, Београд: Српска академија наука и уметности, 1964, 224; А. Зилић, *Radivojevići – Vlatkovići vlastela Humske zemlje i Krajine*, 176-177.

trgovaca u Drijevimama: “Riječ je o crnim tkaninama vrijednim 24 perpera, kupovanim na kredit koji je vraćao njen sin Ivaniš. Prema knjizi dugovanja trgovca Ivaniša Radmanića Gudeljića, a kako je on zaveo u testamentu Vlatkovići su još dugovali osam perpera za ostale tkanine te 27 dukata za korištenje mlina.”⁹⁰ Spomenuta “Ana Vlatković” je supruga Vlatka Jurjevića, pa se uslovno može predstavljati kao Ana Jurjević. Prezentacija u knjizi o tkaninama je skromnija nego to izvor daje,⁹¹ ali kompletnu situaciju pomjeramo iz vidokruga tkanina i mlinova zbog elemenata koji uopšte nisu iskorišteni. Iz testamenta koji poznaje i koristi, autor nije iskoristio da spomene i dugove Tomaša Nikolića i njegovog oca Nikole Jurjevića, iako je sve dato na jednom mjestu. Ivaniš Gudeljić u svome testamentu navodi dugovanje od 119 perpera koje je ostalo iza Tomaša Nikolića, a koje je napravio Tomašev otac Nikola Jurjević. Također je navedeno da su se vojvoda Ivaniš i njegov brat Žarko obavezali da će isplatiti taj dug.⁹² Mada, poslije njihovog nestanka sa historijske pozornice, to je još jedan spomen Nikole Jurjevića i njegovog sina Tomaša Nikolića, te spomen preuzimanja njihovog duga od strane rođaka.

Zamjerali smo autoru što ovo dugovanje nije uočio u testamentu koji je koristio. Na drugom mjestu autor navodi: “Bilo je i slučajeva davanja

⁹⁰ A. Zilić, *Radivojevići – Vlatkovići vlastela Humske zemlje i Krajine*, 351.

⁹¹ “Die VIII aprilis 1456. Hoc est testamentum Iuanissi Radmanich dicti Gudelich de Narente mortui in Stagno [175v] ... In Christo nomine amen, anno natiuitatis domini M^oCCCC^oLVI, die [prazan prostor] mensis martii. Io Iuanis Radmanich dito Gudelich fazo et ordeno mio ultimo testamento ... Me die dar voiuoda Iuanis Vlatchouich e frateli per peze X de li mulini ducati 27÷ [27,5]. Anchora lo dito voiuoda Iuanis Vlatchouich me die dar per peze 3 de molini le qul tolse domina Anna madre del deto Iuanis voiuoda com Marco so fiolo ducati XI come se contiene per lo quaderno mio. Item me die dar deto voiuoda e frateli per brachia 9 de panno tolse dona Anna madre del deto voiuoda Iuanis per brachia 8 de panno yperperi 8. Item me die dar deto voiuoda Iuanis grosi 17 li quali o imprestato al ditto. Item el deto voiuoda Iuanis Vlatchouich me die dar per brachia 12 de panno morello tolse per madona Anna sua madre yperperi 24. ... [176]” (8. 4. 1456), DAD, Testamenta Notariae, XV, 175v-176.

⁹² “Item el deto voiuoda Iuanis Vlatchouich die dare per lo debito de Thomas Nicolich suo chuxin german per resto yperperi C^oXVIII secondo per la carta apare in un foglo scritta de man del deto Nicola Giurgeuich e per lo quaderno mio, li quali denari me promesse pagai deto Iuanis voiuoda e Sarcho so fratello. ...” Isto, 176.

finansijskih garancija za vazale. Vojvoda Ivaniš garantirao je isplatu duga svoga čovjeka Tomaša Rudića prema drijevskom trgovcu Ivanišu Radmaniću Gudeljiću”, s uputom na “*DAD, Test. Not., br. 176, 8. IV.1456*”.⁹³ Autor je koristio testament, ali je umjesto Tomaša Nikolića pronašao Tomaša Rudića. Nema tu Tomaša Rudića, to je upravo ovdje kontekstualizirani Tomaš Nikolić.

Margina dokumenta

Razrješenje pljačkanja hercegovog dukatnika u kojem su Vlatkovići učestvovali autor je popratio sljedećim tekstom: “Na margini dokumenta u kojem je riječ o opljačkanom hercegovom dukatniku stoji da su prihodi od carina na vino Stona i Pelješca za 1456. iznosili 1.600 perpera. Taj iznos dodijeljen je u martu 1457. Nikoli Gondoli, koji ga je očito trošio na neke potrebe Vlatkovića jer se spominje u kontekstu opljačkanog dukatnika ... Budući da su Dubrovčani odobravali novčana sredstva posredstvom Nikole Gondole krajem marta, Vlatkovići su se vjerovatno preselili neposredno prije toga.”⁹⁴

Kada se isprati ko je koga pljačkao i ko je kome šta vraćao u problematiki hercegovačkog dukatnika, o čemu je autor netom prije toga pisao,⁹⁵ jasno je da sadržaj navedenog dopisivanja na dnu stranice sam po sebi nema nikakve veze sa tretiranom problematikom. Vidi se da je u pitanju nastavak nekog drugog teksta i da u njemu nema nikakvih naznaka o Vlatkovićima niti o dodjeljivanju nečega Vlatkovićima.⁹⁶ Dodatno, isti sadržaj je vidno ograđen linijom da se ne podudara sa sadržajem aktualne folije i znakom

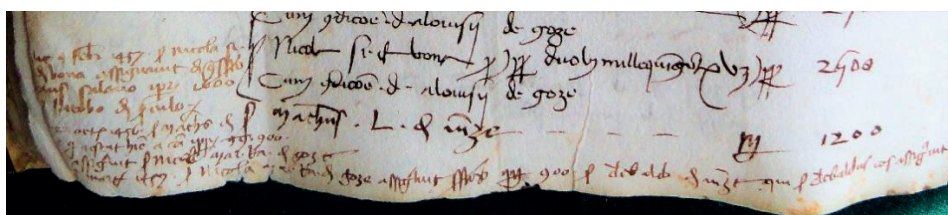
⁹³ A. Zilić, *Radivojevići – Vlatkovići vlastela Humske zemlje i Krajine*, 286. Isti je postavljen i u pregledu vazala, Isto 291.

⁹⁴ A. Zilić, *Radivojevići – Vlatkovići vlastela Humske zemlje i Krajine*, 187.

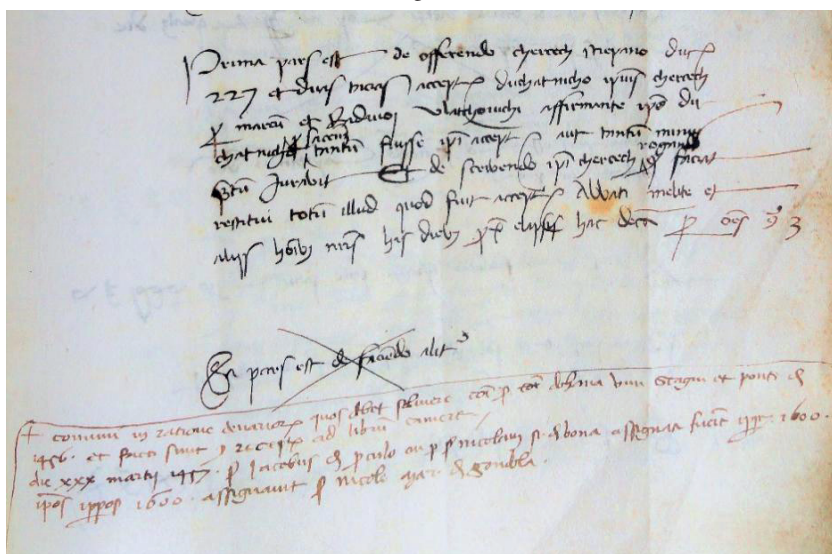
⁹⁵ Isto, 183-185.

⁹⁶ Na dnu stranice: “+ [oznaka da se pridodaje] comuni in ratione denariorum quos debet soluere comuni pro dohana vini Stagni et Ponte de 1456 et facti fuit pro receptis ad librum camere. Die XXX martii 1457. Ser Jacobus de Proculo cui per ser Nicolam Si. de Bona assignati fuerit iperperorum 1600 ipsos iperperos 1600 assignavit ser Nicole Mar. de Gondola”, *DAD, Consilium Rogatorum*, XV, 40.

plusa (križa) jer pripada sadržaju prethodne folije, gdje nije mogao da stane, a koja govori o troškovima čuvanja Grada.⁹⁷ Autorova kontekstualizacija ima previše vezivnih pretpostavki koje nisu utemeljene u prezentiranoj građi. Autor je pretpostavljao da navedenih 1.600 perpera ima veze sa Vlatkovićima (iako nema pokazatelja o tome), pa je navedeno situirao kao isplatu Vlatkovićima (što bi značilo da se kradljivcima refundira), pa sve to doveo u kontekst (marta 1457. godine) pretpostavke o vremenu preseljenja Vlatkovića. Navedeno sa Vlatkovićima nema ništa.

Cons. Rog., XV, 39v.

Cons. Rog., XV, 40.

⁹⁷ Iz duže odluke sa dopisivanjima izdvojen početak i zadnji red dopisivanja na dnu koji se nastavlja na foliji 40: “Infrascripti sunt sex nobiles ad custodiam ciuitatis ... Ser Nicola Mar. Ra. de Goze assignauit suprascriptos yperperos 900 ser Tebaldo de Menze, qui ser Tebaldo eos assignauit” (4. 8. 1456), isto, 39v.

O porodičnoj lozi kneza Vukića Radivojevića – ko je familijar Vuk?

Duža i složenija linija srodnika vlastele Radivojevići (Bogavčići – Radivojevići – Jurjevići – Petrovići – Vlatkovići) bila je razlogom učestalijih literaturnih pristupa njihovom bogatom rodoslovlju. Pronađeni podaci iz Državnog arhiva u Dubrovniku razlogom su novih saznanja. Fragmentima izvornih pokazatelja kojima se učvršćuje kostur rodoslova nerijetko se pridodaju i pretpostavke radi eliminisanja praznina te radi novih provjera i potraga za dopunjavanje porodičnog stabla. Na ovom mjestu analiziramo autorove postavke linije nasljednika humskog vojvode Vukića Radivojevića koja je u knjizi inovativno afirmirana i postavljena na dnevni red pred struku.

Dosad poznatom nizu od tri linije, Vukić Radivojević (spominjan do 1409), sin Vuk Vukićević (spominjan do 1440) i unuk nepoznatog imena (spomenut samo 1433), pridodate su još dvije generacije kroz pokazatelje o Vuku (1452) i vojvodi Vukiću Vlatkoviću (1475–1483).⁹⁸ Osnova za novu, četvrtu generaciju je podatak o poslaniku koji je početkom aprila 1452. dobio pismo vojvode Ivaniša Vlatkovića u Dubrovnik – izvjesnom familijaru Vuku.⁹⁹ Prema prijedlogu familijar Vuk bi bio praunuk Vukića Radivojevića i unuk Vuka Vukićevića. Toj postavci vezivna je dodatna pretpostavka da je Vukov ranije neimenovani otac iz 1433. bila osoba sa imenom Vukić kao posljedica promišljanja da je linija prenošenja imena sa djeda na unuka sistemom Vukić – Vuk – Vukić – Vuk mehanizam na kojem se taj prijedlog održava i predstavlja karakteristiku ove porodične loze.¹⁰⁰ Polazište za petu generaciju su pokazatelji o izvjesnom vojvodi Vukiću Vlatkoviću s početka februara 1475. i izvjesnom vojvodi Vukiću iz 1483.¹⁰¹ koji su u prijedlogu ista osoba i osnova za imenovanje vojvode Vukića Vlatkovića (1475–1483) predstavnikom pete generacije i nasljednikom ranije spominjanog (familijara) Vuka iz 1452. godine.¹⁰²

⁹⁸ A. Zilić, *Radivojevići – Vlatkovići vlastela Humske zemlje i Krajine*, 148-149, 253-254, 415.

⁹⁹ (1. 4. 1452), DAD, Consilium Rogatorum, XII, 266.

¹⁰⁰ A. Zilić, *Radivojevići – Vlatkovići vlastela Humske zemlje i Krajine*, 148-149, 415.

¹⁰¹ (4. 2. 1475), DAD, Consilium Rogatorum, XXII, 167; (13. 2. 1483), Isto, XXIV, 133 bisv.

¹⁰² A. Zilić, *Radivojevići – Vlatkovići vlastela Humske zemlje i Krajine*, 253-254, 415.

Navedeni prijedlozi imaju prateće manjkavosti koje ih u potpunosti isključuju. U ovoj postavci suviše je pretpostavki i nepoznavanja stavova iz prezentiranih izvora i dostupne literature. Teško je podrazumijevati muške predstavnike u rodu Radivojevići (– Vlatkovići) ako oni nisu uvršteni u sporazum sa Dubrovčanima i dobijanje pratećeg tributa (provižiuna) iz kraja marta 1452.¹⁰³ Nova postavka o Vuku (početak aprila 1452) i Vukiću Vlatkoviću (1475–1483) potječe poslije toga sporazuma, a njih višekratno primanje tributa uopće ne podrazumijeva. Postavka o poslaniku familijaru Vuku¹⁰⁴ kao predstavniku loze vojvode Vukića Radivojevića ne može se uzeti u obzir jer familijar ne znači nužno rođaka, već slugu – službenika koji odražava odnos bliskosti i povjerenja na relaciji između gospodara i njegovog službenika. Familijari – sluge su službenici velmože, članovi njihovog okruženja, njegove svite ili domaćinstva i neposredno su ih služili vršeći dužnosti vojne i administrativne prirode (finansije, diplomacija i vođenje kancelarije).¹⁰⁵ Ni ponavljanje imena u okviru ove porodične loze sistemom

¹⁰³ Ugovor o savezu sa Dubrovčanima protiv hercega Stjepana Vukčića Kosače sklopili su predstavnici vlastelinske loze Radivojevići (Ivaniš, Marko, Žarko, Radivoje, Tadija, Andrija i Bartol koji su sinovi kneza Vlatka Jurjevića, Tomaš sin kneza Nikole Jurjevića i Pavle sin vojvode Petra Pavlovića). Dubrovčani su muške predstavnike Radivojevića i njihove potomke primili za vlastelu i obećali im 600 perpera godišnjeg tributa (provižiun); (25. 3. 1452), Љубомир Стојановић, *Старе српске повеље и писма, I/1*, Београд: Српска краљевска академија, 1929, 133-138; М. Динић, “Дубровачки трибути”, 251-257; С. Рудић, *Босанска властела у XV веку*, 57-58.

¹⁰⁴ “Prima pars est de donando Vuoch familiari Iuanissii Vlatouchi qui portavit literas dicti Iuanissi ad dominatonem nostram”; “Prima pars est de donando sibi valutam yperperorum XXX prout videbitur dominus Rector et eius consilio” (1. 4. 1452), DAD, Consilium Rogatorum, XII, 266v.

¹⁰⁵ iscrpno sa pratećom literaturom, Невен Исаиловић, “О фамилијарима Хрвоја Вукчића Хрватињића у Сплиту (1403-1413)”, у: *Историјски часопис*, Београд 2009, 58, 126-127; Isti, “Fragmenti o familijarima Hrvatinica u Dalmaciji i Hrvatskoj krajem XIV i početkom XV veka”, u: *Spomenica akademika Marka Šunjića (1927–1998)*, Sarajevo: Filozofski fakultet, 2010, 311. Na sličan način autor je kneza Jurja Radivojevića kroz “familiaris” po pokazatelju iz 1385. prepoznao kao rodbinu kralja Tvrtka, zeta budućeg kralja Dabiše (člana kraljevske porodice), tumačeći familijar “bukvalno kao rodbinsku povezanost” i ističući da kroz čitavo stoljeće historiografija to ne primjećuje u sintagmi: “dominus comes Jurech Radyvoy, familiaris serenissimi domini regis Rassie et Bosne”, A. Zilić, *Radivojevići – Vlatkovići vlastela Humske zemlje i Krajine*, 47-49. Međutim, u originalnom pismu kralja Tvrtka kojim potražuje Svetodmitarski dohodak i mogoriš navodi se: “nobilem virum aule nostre familiarem Georgium” / племенитом човеку, слуги двора нашег, Ђурђу / Редакција издања и превода С. Ђирковић, Дејан Јечменица, “Пет писама краља

prenošenja djedovog imena na unuka po uzoru na Pavloviće i Petroviće u okviru istog ovog roda Radivojevići nije dobro postavljeno. Prijedlog je pomiješao imena i prezimena u postavci i nije potpun niti dovoljno precizno postavljen. Tako je Vukić prijedlog imena za sina Vuka Vukićevića iz 1433, umjesto da je to Vukić Vukić, onda bi teoretski njegov nasljednik po tom sistemu u četvrtoj generaciji trebao biti Vuk Vukićević (1452), a predstavnik pete generacije Vukić Vukić (1475). Ako bismo uzeli ovaj sistem za paralelu, onda bi bilo: Petar Pavlović – Pavle Petrović – Petar Pavlović – Pavle Petrović, odnosno, Vuk Vukićević – Vukić Vukić – Vuk Vukićević – Vukić Vukić. Dakle, u ovim sljedovima ne bi trebalo biti identifikacije Pavle Pavlović niti Vukić Vukićević.

Pored toga što prenošenje imena sa djeda na unuka među nasljednicima Vukića Radivojevića nema izvornu podlogu za takvu teorijsku postavku, kao što to spominjani Pavlovići – Petrovići imaju, istoj postavci smeta prezime Vlatković koje se navodi u identifikaciji Vukića Vlatkovića iz 1475. Prema ovom prijedlogu Vukićevo prezime Vlatković bi bilo “kolektivno” te bi se radilo o “pripadniku plemićkog roda Vlatković”,¹⁰⁶ što baš i nije tačno. Loza Vlatka Jurjevića i loza njegovog brata Pavla Jurjevića nisu isto. Tome se protivni upravo linija loze Pavla Jurjevića među kojima su izmjenjivi Pavlovići – Petrovići, a koje izvori izvjesno nisu kolektivno smatrali Vlatkovićima u tretiranom vremenu.¹⁰⁷

Ko je familijar Vuk? To je ista osoba koja je označena da je glasnik vojvode Ivaniša Vlatkovića koji je tražio oružje za svoga gospodara januara

---

Твртка I Дубровчанима о Светодмитарском дохотку и могоришу”, у: *Грађа о прошлости Босне*, Бања Лука 2008, 1, 62. Desetak godina kasnije Juraj Radivojević u službi kraljice Jelene nije od strane Dubrovčana prepoznavan kao familijar – “član kraljevske porodice”, nego samo kao poslanik: “de donando Jurech Radiuoeuich qui venit ambassiator pro parte regine Bossine” (18. 8. 1396), DAD, Reformationes, XXX, 90v. Razlog je jasan, on više nije bio na bosanskom dvoru. Pravo je pitanje je li onda uopće oženjen 1385. godine.

¹⁰⁶ A. Zilić, *Radivojevići – Vlatkovići vlastela Humske zemlje i Krajine*, 253-254.

¹⁰⁷ Pretpostavlja se da se to desilo kada su izumrli potomci Vlatka Jurjevića, te da bi se to dešavalo u početku XVI stoljeća, С. Рудић, “Петар Павловић – војвода хумски и Крајине”, 50.

1456.¹⁰⁸ Nekad je označeno da je familijar, a nekad samo glasnik. Vuk je po svemu familijar, čovjek, sluga, glasnik, osoba od povjerenja vojvode Ivaniša Vlatkovića. Više je osoba koje se rjeđe spominju u dubrovačkoj građi kao familijari, a češće kao sluge, glasnici, poslanici ili zastupnici i taj se materijal ne bi mogao komparirati radi provjere rodbine.¹⁰⁹

U identifikaciji pete generacije u pokazateljima iz 1475. i 1483. nije dovoljno iskorišteno sve što je navedeno u prezentiranim izvorima i što se može pronaći u literaturi. Dokument iz februara 1475. u jednom dijelu odlučivanja spominje darivanje vojvode Vukića Vlatkovića tkaninama u vrijednosti od 25 perpera, a u drugom dijelu Vijeće umoljenih prosljeđuje knezu i Malom vijeću mogućnost dodjeljivanja građanstva vojvodi Vukiću Vlatkoviću na način kako se to činilo drugim Bošnjanima.¹¹⁰ Vojvoda iz loze Radivojevića

¹⁰⁸ “Prima pars est de dando libertate domino Rectori et suo Minori consilio respondendi Vucho nuncio voiuode Iuanis se excusando a petitione vaiuode pro armis ...” (16. 1. 1456), DAD, Consilium Rogatorum, XIV, 247v. Ovo je ista osoba kao i “familijar Vuk” iz 1452, ali je prošla razdvojeno, u A. Zilić, *Radivojevići – Vlatkovići vlastela Humske zemlje i Krajine*, 176, 291 i u registru 462.

¹⁰⁹ Izbor primjera iz serija *Diversa Cancellariae*, *Diversa Notariae* i *Lamenta de foris*: “Stanoe Jelščich, familiaris, nuncius et procurator serenissimi principis et domini domini Stephani Tuertchi Dei gratia regis Rascie, Bosne, Marittimarumque partium”; “Bositchus Berlich, nuntius et familiaris prefate domine Stanislauae et dictorum eius filiorum Nicholich”; “Litera serenissimi domini Stephani Dabissa regis Bossine etc. ... per Radoslaum Semchouich, ipsius domini regis familiarem et nuncium spetialem cum ipsa litera destinatum”; “Voch, familiaris Pauli Vardich”; “Alesio de Dulcinio, familiari domini Zore de Boxa”; “Pribislauo Poqualich, familiarii Anche banize, relicte domini Volchi Volchičich bani”; “Dragissa et Martinus}, familiares, nuncii et procuratores domine Derothee”; “Stephanus et Thomas [prazan prostor] familiares et tanquam procuratores et procuratio nomine nobilis domine Derothee”; “Michagl Suchouich de Vranza et Petar Smilouich de Croatia, nuncii, familiares et seruitores domini Petri Balse Vladissalich, ducis sancti Sabe”; “Dragissam Dinizich et Pocraiaç filium suum et Vladislauum Purti, Radossaum Purti, Braichum Chernich, Braichum Parabutich, omnes ex familia seu curialibus dicti Draghisse”; “Ahmat Turchus, familiaris siue seruitor domini voiuode Esebeg”; E. Kurtović, *Arhivska građa za historiju srednjovjekovne Bosne (Ispisi iz knjiga kancelarije Državnog arhiva u Dubrovniku 1341–1526)*, 1–3; E. Kurtović; A. Peco, *Izvori za historiju srednjovjekovne Bosne (Ispisi iz knjiga notarijata Državnog arhiva u Dubrovniku 1370–1529)*, 1–2; E. Kurtović, *Izvori za historiju srednjovjekovne Bosne (Ispisi iz knjiga tužbi Državnog arhiva u Dubrovniku: Lamenta de foris I–L, 1370–1483)*, 1–3.

¹¹⁰ Sa strane: “Donum”. “Prima pars est de donando voyuode Vochich Vlatchouich”; “Secunda pars est iperperos 25 in pannis”; “Prima pars est de dando libertate domino Rectori et suo Minori consilio faciendi unam literas ciuilitatem voyuode Vuchich Vlatchouich eo modo quo fieri solet aliis Bsnsibus” (4. 2. 1475), DAD, Consilium Rogatorum, XXII, 167.

ne bi ponavljao primanje dubrovačkog građanstva jer su oni već bili dubrovački plemići. Opet, ovaj vojvoda bi primao tribut (provižiu) od Dubrovčana kao i svi drugi u toj lozi. Na kraju, ko može biti “vojvoda” u ovom rodu uz živog vojvodu Ivaniša Vlatkovića? Spomenuti vojvoda Vukić Vlatković iz 1475. ne pripada lozi vlastele Radivojevići – Vlatkovići.

Ono čime se dodatno pokušavao osnažiti prijedlog da je vojvoda Vukić Vlatković po pokazatelju iz 1475. pripadnik loze Radivojevića – Vlatkovića dodatna je slabost prijedloga jer se u njemu prosopografska pogreška odrazila na historijsku kontekstualizaciju razmatranih aktera, njihovo djelovanje i uopće prikaz historije u datom momentu. To je pokazatelj iz februara 1483. Radi se o odluci o troškovima za darivanje vojvode Petra, vojvode Vukića i troškovima za jednog majmuna namijenjenog za (hercegovačkog sandžakbega) Ajasbega u ukupnoj vrijednosti od 55 perpera.¹¹¹ Prema prijedlogu autora to su bili rođaci “Vukić Vukićević i Petar Pavlović iz roda Vlatković”.¹¹² Ali nisu. Da jesu, Vukić iz pete generacije ovog porodičnog slijeda bio bi Vukić Vukić, a ne Vukić Vukićević, jer je prijedlog da je njegov otac Vuk iz 1452. Navedeni prijedlog je kroz svoje razumijevanje obrazlagao i pitanje veze loze Radivojevića – Vlatkovića s Osmanlijama, kroz društvo dvojice vojvoda sa sejmenom (?) Ajasbega, kao i druge opservacije o djelovanju dvojice vojvoda i rođaka.¹¹³ Tumačenje ne stoji jer u navedenom podatku ni vojvoda Petar ni vojvoda Vukić nisu vezani za rodoslovno stablo roda Radivojevići – Vlatkovići, pa sve navedeno treba zanemariti. To su vojvoda Petar Stepanović (1473–1486) i vojvoda Vukić Hrabren (1474–1496) koji su više puta spominjani u sličnim formulacijama,

---

¹¹¹ “Prima pars est de acceptando expensam factam per Minus consilium de yperperi circa 55 in donando voyuode Petharo et voyuode Vuchichio et unum symian Aiasbegho” (13. 2. 1483), DAD, Consilium Rogatorum, XXIV, 133 bisv. Majmuna kao poklon spominje i Иван Божић, “Херцеговачки санџак-бег Ајаз”, у: *Зборник Филозофског факултета*, Београд, 1948, 1, 75. Uporedi A. Zilić, *Radivojevići – Vlatkovići vlastela Humske zemlje i Krajine*, 254.

¹¹² A. Zilić, *Radivojevići – Vlatkovići vlastela Humske zemlje i Krajine*, 254.

¹¹³ Isto, 254, 269, 276, 396, 405, 415.

ali su one ostajale izvan autorova vidokruga.¹¹⁴ Oni su Vlasi Hrabreni i poznati su kroz više obrada Bogumila Hrabaka i Đure Tošića.¹¹⁵

Spajanje vojvode Vukića Vlatkovića iz 1457. i vojvoda Petra i vojvode Vukića u pokazatelju iz 1483. nema valjanu osnovu kroz prizmu prijedloga proširivanja rodoslovnog stabla roda Radivojevići – Vlatkovići, konkretno četvrte i pete generacije rodonačelnika porodice Vukića Radivojevića. Naprotiv, dokument koji spominje vojvodu Vukića Vlatkovića iz 1475. interesantan je po više osnova i očekivati je da će naći svoje mjesto u novim postavkama. Zasad se može konstatirati da je u pitanju “nepoznati bosanski vlastelin”...

Postavljena linija nasljednika humskog vojvode Vukića Radivojevića u četvrtoj i petoj generaciji kojom se željelo obogatiti rodoslovno stablo vlastele iz roda Radivojevići – Vlatkovići nije polučila pozitivne rezultate. Ponuđena izvorna podloga i literatura nisu u potpunosti iskorišteni. Nasljednici Vuka Vukićevića u muškoj liniji nisu zabilježeni kao učesnici sporazuma sa

¹¹⁴ “voyuode Petharo Stepanouich cum sua fraternitate” (23. 5. 1473), DAD, Consilium Rogatorum, XXII, 41; “voyuode Petharo Stepanouich et suis” (25. 5. 1473), isto, 42; “voyuode Petro Stepanouich et duobus qui sunt cum eo” (1. 7. 1473), isto, 51; “voyuode Pethar Stepanouich, Dobrie et Vocghich” (10. 5. 1474), isto, 114; “voyuode Petharo Stepanouich et Dobrie Raychouich” (5. 10. 1474), isto, 139; “voyuode Vochich Chrabrien” (18. 4. 1475), isto, 190; “voyuode Petharo et voyuode Vochich” (2. 8. 1475), isto, 225v; “voyuode Pethar et voyuode Vochich” (12. 8. 1477), isto, XXIII, 153; “voyuode Petharo et voyuode Vuchichio et unam symian Aiasbegho” (13. 2. 1483), isto, XXIV, 133 bisv; “voyuode Pethar et voyuode Vuchich de Dogni Vlasi” (17. 5. 1486), isto, XXV, 99; “Giuraghio Crabreno consaguineo voyuode Vochichi” (29. 5. 1489), Consilium Minus, XXIII, 207; “voiuode Vochichio” (1. 1. 1490), isto, 252; “Vochichio Crabren” (25. 5. 1491), isto, XXIV, 71v; “Giuraghio consaguineo voyuode Pethari” (25. 5. 1491), isto, 71v; “Vochichio Crabrien” (25. 5. 1491), Consilium Rogatorum, XXVI, 178; “Vochichio Crabren” (19. 1. 1493), isto, XXVII, 19; “voyuode Vochich” (9. 8. 1496), isto, 275v; “nepoti voiuode Vochichi de Dogni Vlasi” (23. 1. 1501), isto, XXVIII, 253v.

¹¹⁵ Богумил Храбак, “Прилог датовању херцеговачких стећака”, у: *Гласник Земаљског музеја*, Сарајево, 1953, 8, 325-328; Исти, “О херцеговачким влашким катунима према пословној књизи Дубровчанина Цивана Припчиновића”, у: *Гласник Земаљског музеја*, Сарајево, 1956, 11, 29-39; Ђуро Тошић, “Породица Милорадовић-Стјефановић из влашког рода Храбрена”, у: *Историјски записи*, Подгорица, 1998, LXXI/3-4, 93-106; Исти, “Прилог идентификовању и датовању стећака у источној Херцеговини”, у: *Историјски записи*, Подгорица, 1999, LXXII/1-2, 105-129; Исти, “Херцеговачка породица Милорадовић”, у: *Културна и духовна историја Херцеговине*, Београд, 2003, 277-300; Исти, “Прилог проучавању Доњих Влаха у источној Херцеговини”, у: *Зборник за историју Босне и Херцеговине*, Београд, 2004, 4, 81-132.

Dubrovčanima 1452, što pokazuje da nisu ni postojali. U ovoj lozi nije bilo duplih vojvoda. Izneseni prijedlozi i pretpostavke nemaju osnova, a izvršene kontekstualizacije pretpostavljenih aktera nisu i ne mogu biti validne.

Odjevne kombinacije, tkanine i slatkiši?

Kada se spominju darivanja pojedinih članova roda Radivojevići (Vlatkovići), u knjizi je dat primjer jedne odluke Malog vijeća iz 1495. prema kojoj “Dubrovčani su darovali Ivaniševu kćerku Anicu odjevnim kombinacijama i slatkišima skromnije vrijednosti (10) perpera”.¹¹⁶ Međutim, “confectionibus et aromatibus” su slatkiši i začini, ne konfekcija.¹¹⁷ Slično je navedeno da je Katarini “odobren poklon u tkaninama i vosku” septembra 1439,¹¹⁸ ali se radi o slatkišima i vosku.¹¹⁹ Primjer poređenja je čuveno darivanje slatkišima predstavnika Crkve bosanske koji su poslali Sandalju Hraniću 1430. godine.¹²⁰ Esad Kurtović napravio je sličnu pogrešku označavajući da su Dubrovčani ovo izaslanstvo tada darovali slatkišima i tkaninama.¹²¹ Greške treba uočavati, isticati kao pogreške radi toga da se kao takve propituju i uočavaju, a time i manje ponavljaju.

Umjesto zaključka

Sagledavanje vlasteoskog roda Radivojevići podrazumijeva kretanje po vremenski dužoj, stoljetnoj liniji fragmentarnih izvora uglavnom neobjavljene građe na osnovu koje je otežano sastaviti sintezu u kraćem vremenskom

---

¹¹⁶ A. Zilić, *Radivojevići – Vlatkovići vlastela Humske zemlje i Krajine*, 351.

¹¹⁷ “de donando domine Anize filie olim voyuode Iuanissi Vlatchouich in confectionibus et aromatibus yperperos decem” (4. 4. 1495), DAD, Consilium Minus, XXV, 130.

¹¹⁸ A. Zilić, *Radivojevići – Vlatkovići vlastela Humske zemlje i Krajine*, 132.

¹¹⁹ “in confectionibus et cera” (2. 9. 1439), DAD, Consilium Minus, VIII, 86.

¹²⁰ Pejo Čošković, *Crkva bosanska u XV. stoljeću*, Historijske monografije 2, Sarajevo: Institut za istoriju, 2005, 162-163.

¹²¹ “confetti per honorar per suo amor lo died et gosti ... scatole de confetto; in confectionibus”, E. Kurtović, *Veliki vojvoda bosanski Sandalj Hranić Kosača*, Historijske monografije 4, Sarajevo: Institut za istoriju, 2009, 402.

periodu. Odvažan pristup dr. Adisa Zilića na tragu tog teškog zadatka prošao je na nekim mjestima sa posljedicama takvog konteksta, s iscrpnim istraživanjima i pionirskim pratećim neravninama. Ako bi se rekapituliralo, reklo bi se da su neravnine uočljive, da u ovdje pokrenutim epizodama ima površnog odnosa prema izvorima informacija, nedovoljno utemeljenih elaboracija i pretpostavljanja. U uobičajenom prikazu knjige na nekoliko stranica, uz pregled sadržaja, isticanje bogatstva ponuđenih izvora i dobrih rješenja, te konceptualno po postavci kojom je obogaćena historiografija, kada bi bila pridodata na odgovarajućem mjestu, u krajnjoj ocjeni knjige, i ova rekapitulacija, sa svega par redova, bila bi neobična i zahtijevala bi objašnjenje. Naime, teško je istaći da knjiga sa dobrim karakteristikama u nekim primjerima ima i takve, prije svega zanatske manjkavosti i očekivati da se to razumije u stručnim i širim čitalačkim krugovima. Izdvojeni primjeri djelimično su odraz izostanka adekvatne i ujednačene stručne pomoći, mentorske prije svega, u razvojnom putu od odbrane magisterija do realizacije knjige. To se dešava u sredinama gdje rade mlađi djelatnici koji poslije magisterija pa i doktorata nemaju očekivanu pomoć starijih kolega koji bi kao sagovornici i iskusni zanatski radnici podupirali njihova daljnja usavršavanja. Pojavnim aspektima sada to ne pomaže, ali u kretanju rukopisa do štampe morao je kvalitetnije da se iskaže završni stručni pristup kojim bi se prezentirane neravnine smanjile na najmanju moguću mjeru. U više uočenih situacija bila je dovoljna minimalna pomoć, ali je ona izostala od strane pažljivih čitača i u recenzentskom postupku kao posljednjoj “prepreci” u uspješnom izdanju svake knjige.

Ovdje prezentirano nije rezultat sistematičnosti u analizi knjige da bi se govorilo o izdvojenom i usmjerenom analiziranju, uzorku i egzaktnom pokazatelju cjeline ili njene ukupne kvalitete. Ne, to je ono što je po našem znanju skretalo pažnju u prvom čitanju. Pokrenute dileme, konkretna poređenja, nova čitanja, istraživanja i novi pokazatelji, iako na većem broju strana, sa pokrenutih manje od 15% od ukupnog fonda stranica knjige, ipak su i matematički samo djelić u odnosu na knjigu, sitni su prilozi razumijevanju pojedinih fragmenata i epizoda i kao takvi, bez obzira na njihovu djelimičnu

ekstremnu pojavnost i propitivanje, ipak nisu imali namjeru i nemaju pretenziju definiranja knjige. Ovo su polazišta i podrazumijevaju šire diskusione okvire sa više primjera, više propitivanja, percepcija, uočavanja vrlina, manjkavosti i potvrda prije davanja konačnih sudova. Uprkos navedenom, raznoliki angažmani mogu da izvedu drugačija polazišta, ali i da ovdje napisano pretvore u širu prosudbu o knjizi. Tako je sa polazištima jer napisano putuje i teško je znati kuda, uostalom kao i ovi napisani redovi.

IZVORI I LITERATURA

Neobjavljeni izvori

Državni arhiv u Dubrovniku (DAD)

Consilium Minus,
Consilium Rogatorum,
Debita Notariae,
Diversa Cancellariae
Diversa Notariae
Lamenta de foris
Lamenti politici
Lettere di Levante
Reformationes
Testamenta Notariae

Objavljeni izvori

Codex diplomaticus Regni Bosnae, Sarajevo: Mladinska knjiga, 2018.

Jorga, Nicola, *Notes et extraits pour servir a l'histoire des croisades au XVe siècle, Volume II*, Paris: Ernest Leroux, 1899.

Isailović, Neven, “Zapisnici sa suđenja Mihailu Kabužiću”, u: *Miscellanea*, Beograd, 2008, 29, 7-29. (na ćir.)

- Ječmenica, Dejan, "Pet pisama kralja Tvrtka I Dubrovčanima o Svetodmitarskom dohotku i mogorišu", u: *Građa o prošlosti Bosne*, Banja Luka, 2008, 1, 53-74. (na ćir.)
- Kurtović, Esad, *Izvori za historiju srednjovjekovne Bosne I/1 (Ispisi iz knjiga zaduženja Državnog arhiva u Dubrovniku 1365–1521), I/1–2*, Sarajevo: ANUBiH, 2017.
- Kurtović, Esad, *Arhivska građa za historiju srednjovjekovne Bosne (Ispisi iz knjiga kancelarije Državnog arhiva u Dubrovniku 1341–1526), 1–3*, Sarajevo: Institut za historiju – JU Historijski arhiv Sarajevo, 2019.
- Kurtović, Esad, *Ispisi građe za historiju srednjovjekovne Bosne (Lamenta de foris – Tužbe kaznenih djela učinjenih izvan grada, Svezak IV, 1419–1422, Državni arhiv Dubrovnik)*, Sarajevo: Vlastito izdanje, 2020.
- Kurtović, Esad; Peco, Almir, *Izvori za historiju srednjovjekovne Bosne (Ispisi iz knjiga notarijata Državnog arhiva u Dubrovniku 1370–1529), 1–2*, Sarajevo: Univerzitet u Sarajevu – Institut za historiju – Bošnjački institut – Fondacija Adila Zulfikarpašića – Historijski arhiv Sarajevo, 2021.
- Kurtović, Esad, *Izvori za historiju srednjovjekovne Bosne (Ispisi iz knjiga tužbi Državnog arhiva u Dubrovniku: Lamenta de foris I–L, 1370–1483), 1–3*, Sarajevo: Univerzitet u Sarajevu – Institut za historiju, 2022.
- Stojanović, Ljubomir, *Stare srpske povelje i pisma, I/1*, Beograd: Srpska kraljevska akademija, 1929. (na ćir.)

Literatura

Knjige

- Ćirković, Sima, *Herceg Stefan Vukčić Kosača i njegovo doba*, Beograd: Srpska akademija nauka i umetnosti, 1964. (na ćir.)
- Ćošković, Pejo *Crkva bosanska u XV. stoljeću*, Historijske monografije 2, Sarajevo: Institut za istoriju, 2005.
- Dinić, Mihailo, *Humsko-trebinjska vlastela*, Beograd: Srpska akademija nauka i umetnosti, 1967. (na ćir.)

- Fostikov, Aleksandra A. *Zanatstvo srednjovekovne Srbije*, Beograd: Istorijski institut Beograd – Narodni muzej Požarevac, 2019. (na ćir.)
- Kurtović, Esad, *Veliki vojvoda bosanski Sandalj Hranić Kosača*, Historijske monografije 4, Sarajevo: Institut za istoriju, 2009.
- Kurtović, Esad, *Radosalići – primjer 'jednokratnih prezimena' srednjega vijeka*, Beograd: Istorijski institut, 2009. (na ćir.)
- Kurtović, Esad, *Konj u srednjovjekovnoj Bosni*, Sarajevo: Univerzitet u Sarajevu, 2014.
- Manken, Irmgard, *Dubrovački patricijat u XIV veku*, Beograd: Srpska akademija nauka i umetnosti, 1960. (na ćir.)
- Rešetar, Milan, *Dubrovačka numizmatika, I*, Sremski Karlovci: Srpska kraljevska akademija, 1924. (na ćir.)
- Roller, Dragan, *Dubrovački zanati u XV. i XVI. stoljeću*, Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, 1951.
- Rudić, Srđan, *Bosanska vlastela u XV veku*, Beograd – Banja Luka: Istorijski institut Beograd – Univerzitet Banja Luka, 2021, 57-58. (na ćir.)
- Tošić, Đuro, *Trg Drijeva u srednjem vijeku*, Sarajevo: Veselin Masleša, 1987. (na ćir.)
- Tošić, Đuro, *Trebinjska oblast u srednjem vijeku*, Beograd: Istorijski institut, 1998. (na ćir.)
- Vego, Marko, *Naselja bosanske srednjevjekovne države*, Sarajevo: Svjetlost, 1957.
- Vekarić, Nenad, *Vlastela grada Dubrovnika, Vlasteoski rodovi (A-L), 2*, Zagreb – Dubrovnik: Zavod za povijesne znanosti Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, 2012.
- Voje, Ignacij, *Kreditna trgovina u srednjovjekovnom Dubrovniku*, Sarajevo: Akademija nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine, 1976.
- Voje, Ignacij, *Poslovna uspešnost trgovcev v srednjeveškem Dubrovniku*, Ljubljana: Znanstveni inštitut Filozofske fakultete, 2003.
- Zilić, Adis, *Radivojevići – Vlatkovići vlastela Humske zemlje i Krajine*, Historijske monografije 22, Sarajevo: Institut za historiju, 2021.

Članci

- Božić, Ivan, “Hercegovački sandžak-beg Ajaz”, u: *Zbornik Filozofskog fakulteta*, Beograd, 1948, 1, 63-84. (na ćir.)
- Ćirković, Sima, “Proizvodnja, zanat i tehnika u Srbiji srednjeg veka”, u: Ćirković, Sima, *Rabotnici, vojnici, duhovnici. Društva srednjovekovnog Balkana*, Beograd: Equilibrium, 1997, 56-78. (na ćir.)
- Ćuk, Ruža, “Porodica Sojmirović iz Novog Brda u Dubrovniku”, u: *Istorijski glasnik*, Beograd, 1993, 1-2, 13-24. (na ćir.)
- Ćuk, Ruža, “Zalog”, u: *Leksikon srpskog srednjeg veka*, Beograd: Konowledge, 1999, 211. (na ćir.)
- Dinić, Mihailo, “Dubrovački tributi”, u: *Glas Srpske kraljevske akademije*, 1935, 168, 203-257. (na ćir.)
- Hrabak, Bogumil, “Prilog datovanju hercegovačkih stećaka”, u: *Glasnik Zemaljskog muzeja*, Sarajevo, 1953, 8, 325-328. (na ćir.)
- Hrabak, Bogumil, “O hercegovačkim vlaškim katunima prema poslovnoj knjizi Dubrovčanina Dživana Pripčinovića”, u: *Glasnik Zemaljskog muzeja*, Sarajevo, 1956, 11, 29-39. (na ćir.)
- Isailović, Neven, “Mihailo Kabužić, dubrovački odmetnik – bosanski diplomata”, u: *Istorijski časopis*, Beograd, 2008, 56, 389-406. (na ćir.)
- Isailović, Neven, “O familijarima Hrvoja Vukčića Hrvatinića u Splitu (1403–1413)”, u: *Istorijski časopis*, Beograd, 2009, 58, 125-146. (na ćir.)
- Isailović, Neven, “Fragmenti o familijarima Hrvatinića u Dalmaciji i Hrvatskoj krajem XIV i početkom XV veka”, u: *Spomenica akademika Marka Šunjića (1927–1998)*, Sarajevo: Filozofski fakultet, 2010, 307-325.
- Isailović, Neven; Jakovljević, Aleksandar, “Neka razmatranja o Vlatkovićima, Krajini i Zaostrugu”, u: *Spomenica akademiku Đuri Tošiću*, Banja Luka: Akademija nauka i umjetnosti Republike Srpske, 2021, 139-177. (na ćir.)
- Kovačević-Kojić, Desanka, “O naselju Drijeva i njegovom položaju”, u: *Godišnjak Društva istoričara Bosne i Hercegovine*, Sarajevo, 1976, 21–27, 29-36. (na ćir.)

- Kurtović, Esad, “Trebinjska vlastela Priljubovići”, u: *Istraživanja*, Mostar, 2021, 16, 13-27.
- Kurtović, Esad, “Prilozi prosopografiji Radivojevića – Jurjevića – Pavlovića – Petrovića”, u: *Spomenica akademiku Đuri Tošiću*, Banja Luka: Akademija nauka i umjetnosti Republike Srpske, 2021, 97-121. (na ćir.)
- Lučić, Josip, “Grane privrede u dubrovačkoj Astoreji (do u polovinu XIV st.)”, *Anali*, Dubrovnik, 1966, 10–11, 135-164.
- Rudić, Srđan, “O potomcima vojvode Jurja (Đurđa) Radivojevića – prilog rodoslovu Vlatkovića”, u: *Spomenica akademika Marka Šunjića (1927–1998)*, Sarajevo: Filozofski fakultet, 2010, 233-241. (na ćir.)
- Rudić, Srđan, “Petar Pavlović – vojvoda humski i Krajine”, u: *Zbornik za istoriju Bosne i Hercegovine*, Beograd, 2012, 7, 49-60. (na ćir.)
- Rudić, Srđan, “Jelena – supruga kneza Pavla Petrovića”, u: *Inicijal*, Beograd, 2014, 2, 137-143. (na ćir.)
- Sivrić, Marijan, “Srednjovjekovna župa Gorska”, u: Anđelić, Pavao; Sivrić, Marijan; Anđelić, Tomislav, *Srednjovjekovne humske župe*, Mostar: Ziral, 1999, 141-160.
- Tošić, Đuro, “Porodica Miloradović-Stjepanović iz vlaškog roda Hrabrena”, u: *Istorijski zapisi*, Podgorica, 1998, LXXI/3–4, 93-106. (na ćir.)
- Tošić, Đuro, “Prilog identifikovanju i datovanju stećaka u istočnoj Hercegovini”, u: *Istorijski zapisi*, Podgorica, 1999, LXXII/1–2, 105-129. (na ćir.)
- Tošić, Đuro, “Hercegovačka porodica Miloradović”, u: *Kulturna i duhovna istorija Hercegovine*, Beograd, 2003, 277-300. (na ćir.)
- Tošić, Đuro, “Prilog proučavanju Donjih Vlaha u istočnoj Hercegovini”, u: *Zbornik za istoriju Bosne i Hercegovine*, Beograd, 2004, 4, 81-132. (na ćir.)

FROM THE HISTORY OF THE RADIVOJEVIĆS – VLATKOVIĆS

Summary

The analysis conducted evaluates the proposed arguments in the book *Radivojevići – Vlatkovići vlastela Humske zemlje i Krajine* by Adis Zilić. The subject of consideration includes corrections to the assumptions regarding the price of bricks (tiles) and their purchase linked to the Radivojević lineage, the dynamics of seniority through the given episodes of the Radivojevićs relations with the Hrvatinićs, Kosačas, and the Bosnian ruler, a critical assessment of interpreted documents through the prism of names used and potential errors made by the scribe, the significance of Željezna Ploča, cross-border relations between the Radivojevićs and Ragusa (escape of subjects), Ivaniš Vlatković's request to Ragusa, Ivaniš Vlatković's presence at the celebration of St. Blaise's Day in Ragusa in 1456, and various business dealings of the Radivojevićs concerning Ragusa and its residents (requests, compensation, loans, borrowing, pledges, and trade). Through a comprehensive analysis of these premises, the proposed lineage of Vuk Vukićević is contradicted in the fourth and fifth generations, while new indicators specify the time of death of Duke Pavle Jurjević and resolve the identification of Prince Tomaš Nikolić in a document from 1448.